

Kapya môᶇ atu ba Pol hatô hi Kolin Abô môᶇ

Pol hatô kapya êntêk hadêᶇ avômalô êvhaviᶇ anêᶇ Kolin. Kolin ma malak bêᶇ ba anêᶇ avômalô ma hatôm 600,000. Avômalô Kolin ethak idum sek waliliᶇ bêᶇ anôᶇ ba intu hathak abô Glik ma abô aêntêk, ‘Yahadum Kolin’, êᶇ ma abô loᶇ kapô te. Ma anêᶇ ôdôᶇ nena, ‘Yahadum sek waliliᶇ’.

Pol hamô Epesus ma halanô nena avômalô êvhaviᶇ anêᶇ Kolin ethak esopa kobom kambom takêᶇ lôk evaki vose ba intu hatô kapya êntêk hadêᶇ thêlô. Ma Pol bôk hatô kapya te hadêᶇ thêlô ba thêlô vi miᶇ eyala katô ami ba intu hatô kapya êntêk hadêᶇ thêlô ek injik anêᶇ abô êᶇ anêᶇ ôdôᶇ thô êndêᶇ i. Ma avômalô Kolin doho bôk enaᶇ hik Pol liᶇ hathak abô doho halôk kapya te atu ba bôk eto hadêᶇ yani ba intu hatô iniᶇ kapya êᶇ viyaᶇ. Ma hatô ek embathô iniᶇ êvhaviᶇ loᶇ lôk hêv takatu ba bôk êv yak sa.

Hato kapya êntêk hadêᶇ 55 AD la.

Abô môᶇ

¹ Ya Pol ma Wapômbêᶇ halam ya ba hadum ba ya habitak Yisu Kilisi anêᶇ aposel hatôm anêᶇ lahaviᶇ. Yai lôk

² alalôaniᶇ aiyaᶇ Sostenes ato kapya êntêk ek môlô avômalô ôdôᶇ takatu ba ôêvhaviᶇ Wapômbêᶇ anêᶇ Kolin. Kilisi hadum ba thêlô ibitak mathenᶇ ma halam i nena Wapômbêᶇ anêᶇ avômalô haviᶇ

avômalô luvuluvu takatu ba elam alalôaniņ Anyô Bêņ Yisu Kilisi anêņ athêņ. Yani ma alalôaniņ Anyô Bêņ ma thêlôniņ haviņ.

³ Wakamik Wapômbêņ lôk Anyô Bêņ Yisu Kilisi nênem inin wapôm lôk labali êndêņ môlô.

Pol hanaņ lamavi hadêņ Wapômbêņ

⁴ Wapômbêņ hêv anêņ wapôm hadêņ môlô hathak Yisu Kilisi. Ba intu yahanaņ yalenmavi lôbôlôņ hadêņ yani hathak môlô.

⁵⁻⁶ Yani lêk havatho Yisu anêņ abô loņ lôklokwan hamiņ môlô ba môlô ôêvhaviņ ba Wapômbêņ lêk hangasô nôm mavi halôk môlô kapôlômim ba hayô siņ hatôm auk mavi lôk abô mavi.

⁷ Aêņ ba môlô ma avômalô ôpôviņ alalôaniņ Anyô Bêņ Yisu Kilisi anêņ waklavôņ endelêm ek injiki thô ba intu môlô miņ ôêv yak hathak wapôm la ami.

⁸⁻⁹* Yani halam môlô ek numbitak Nakaduņ Yisu Kilisi, alalôaniņ Anyô Bêņ anêņ avômalô môlô lôk malêla takatu ba hanaņ ma hatôm indum. Ba intu yani tem embatho môlô loņ endeba anêņ daņ ek miņ môlônim abô la ênjêk êndêņ alalôaniņ Anyô Bêņ Yisu Kilisi anêņ waklavôņ ami.

Avômalô êvhaviņ êkôki

¹⁰⁻¹² *Aiyaņ thêlô, Kaloe anêņ avômalô doho enaņ hadêņ ya nena môlô intu ôkôkam ba tomtom onaņ nena, “Yêlô ma Pol anêņ” ma vi enaņ nena, “Apolo anêņ” ma vi enaņ nena, “Sipas anêņ” ma vi ma “Kilisi anêņ”. Ba intu aiyaņ thêlô, hathak Yisu

* **1:8-9:** 1Te 3:13; 5:23; 5:24; 1Jon 1:3 * **1:10-12:** Ap 18:24-28; 1Ko 3:4; Plp 2:2

Kilisi anêḡ athêḡ ma yaleḡ hik ya nena miḡ nombak am vose ami ek nobaloḡ auk lôk kapôlômim doḡtom iyom.

13 Aisê. Hatôm nombak Kilisi vose ni nenanena e? Mena ik ya Pol hathak alovalaḡaḡsiḡ ek môlô e? Mena môlô uthik ḡaḡ hathak Pol anêḡ athêḡ e?

14 *Yahathik Klispus lo Gaius iyom ma miḡ yahathik anyôla haviḡ ami ba intu yaleḡmavi anôḡ hadêḡ Wapômbêḡ

15 ek môlô te miḡ hatôm enaḡ nena yahathik môlô hathak yenaḡ athêḡ ami.

16 *Bôk yahathik Stepanas anêḡ avômalô doho. Ma injo betha bôk yahathik avômalô vi haviḡ la.

17 Odaḡô! Kilisi hêv ya ba yahalêm ek yanaḡ Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi ma miḡ hêv ya ek yasik avômalô ami. Yahadô yambuliḡ Kilisi anêḡ alovalaḡaḡsiḡ imbitak êtôm nôḡ oyaḡ. Ba intu miḡ yahananaḡ anêḡ Abô Mavi êḡ ek yandôk thêlô leniḡ êtôm ḡê lôk auk bêḡ ethak idum ami.

Nê lôk auk bêḡ miḡ hêv ya sa ami

18 *Ma avômalô takatu ba esopa loḡôndê ḡama elanaḡ abô hathak alovalaḡaḡsiḡ êḡ ba esonaḡ nena abô molo. Ma doḡtom alalô takatu ba Wapômbêḡ hêv bulubiḡ ayala nena nôḡ êḡ ma Wapômbêḡ anêḡ lôklokwaḡ.

19 *Hatôm bôk eto nena,
 “Tem yambuliḡ ḡê lôk auk bêḡ iniḡ auk
 ma tem yambak iniḡ auk takêḡ pesa ba imbitak
 êtôm nôḡ oyaḡ.” *Aisaia 29:14*

* 1:14: Ap 18:8; Lom 16:23
 1:16 * 1:19: Ais 29:14

* 1:16: 1Ko 16:15

* 1:18: Lom

20 *Ma nê lôk auk bêñ lôk nê ethak lôm bêñ lôk kêdôn̄waga takatu ba evalon̄ kapya auk bêñ bôlôn̄ êntêk, thêlô aisê? Wapômbên̄ hik thô nena auk bêñ takên̄ habitak auk molo.

21 *Wapômbên̄ ma anyô auk mavi ba hadô ek avômalô neyala yani esak auk luvôn̄ñ. Aên̄ ba hawa abô molo ek nêñ vi atu ba êvhavin̄ bulubin̄.

22 Ma avômalô Israeñ len̄ñhavin̄ nêgê lavôn̄ñ ek nêñemimbin̄. Ma Glik êbôlêm auk lôm bêñ ek nêñemimbin̄.

23 *Ma don̄tom yêlô anan̄ bêñ nena Kilisi hama hathak alovalan̄an̄sin̄. Auk êñ habulin̄ avômalô Israeñ ba intu êpôlik. Ma nê lon̄ buyan̄ elan̄ô nena auk êñ ma auk molo.

24-25 *Wapômbên̄ anên̄ auk molo êñ ma auk bêñ ek nê pik in̄ñ auk. Ma Wapômbên̄ anên̄ pulusik ma lôklokwan̄ bêñ ek nê pik in̄ñ. Ba intu avômalô Israeñ lo Glik ma avômalô lon̄ buyan̄ takatu ba Wapômbên̄ halam i ma eyala nena Kilisi ma Wapômbên̄ anên̄ lôklokwan̄ lôk anên̄ auk bêñ.

26 *Aiyan̄ thêlô, môlô lemimimbi esak sêbôk atu ba elam môlô. Avômalô lôkthô min̄ êyê môlô bêñ anôn̄ nena nê lôk auk bêñ mena anyô lôkman̄ñ mena anyô lôk athên̄ bêñ te ami. Mi.

27 Wapômbên̄ hawa auk molo anên̄ pik ek nêñ mama êndên̄ nê lôk auk bêñ ma hawa nômkama pik takatu ba pulusikna ek nêñ mama êndên̄ nê lôklokwan̄.

28 Nê takatu ba avômalô êyê hatôm yavoyav lôk

* **1:20:** Jop 12:17; Ais 19:12; 33:18; 44:25 * **1:21:** Mat 11:25

* **1:23:** Lom 9:32; 1Ko 2:14 * **1:24-25:** Kol 2:3; 2Ko 13:4 * **1:26:**

Mat 11:25; Jem 2:5

nôm ôvathek lôk nôm oyaņ lomaloma pik êntêk intu
yani halam ek nê m auk bôlôn êntêk vê esak,

²⁹ *ek anyô late miņ hatôm êmbôi imiņ
Wapômbêņ ma ami.

³⁰ *Ma môle ma Wapômbêņ da hadum ba lêk ômô
haviņ Yisu Kilisi. Yani habitak hatôm Wapômbêņ
anêņ auk atu ba hêv ek nê m alalô sa ek nê m kam-
bom vuli lôk hapole alalô vê hêk kambom anêņ ba
lêk abitak thêthôn lôk mathen hamiņ Wapômbêņ
ma.

³¹ Ba intu eto nena,
“Opalêla takatu ba êbôi ma nêmbôi esak Wapômbêņ
iyom.” *Jelemaia 9:24*

2

Pol hêv auk hadêņ avômalô Kolin

¹ Aiyaņ thêlô, sêbôk atu ba yahayô ek môle ma
yahanan Wapômbêņ anêņ abô takatu ba hik thô
hadêņ ya ma miņ yahanan abô mavi mena auk
mavi hatôm nê lôk auk iniņ ami.

² Mi anôn. Yahadum ek yanan abô esak Yisu
Kilisi atu ba hama hathak alovalaņsiņ iyom.

³ *Yahamô haviņ môle ma ya anyô vau lôk
bômko ma yahalowaliņ bêņ anôn.

⁴ *Ma donjom Lovak Mathen da hik anêņ
lôklokwaņ thô ba yahanan abô ba miņ yahanan
hatôm nê lôk auk iniņ abô ek yandôk môle lemim
ami

⁵ ek môle nônê mimiņ Wapômbêņ anêņ lôkliņyak
ma miņ nê lôk auk iniņ abô ami.

* **1:29:** Ep 2:9 * **1:30:** Jer 23:5-6 * **2:3:** Ap 18:9; 2Ko 10:1

* **2:4:** 1Te 1:5

Lovak Mathenġ hêv auk

⁶⁻⁷ Nê talaġ elanġo yêlôaniġ abô hatôm auk bêġ. Sêbôk bôlada ma Wapômbêġ havuġ auk nêma alalô bulubiġ ek indum ba alalô nambitak avômalô lôkmaġiġ. Ma yêlôaniġ auk êġ ma miġ hatôm nê bêġbêġ iniġ auk bôlôġ êntêk ami. Thêlô takêġ tem nênenem yak.

⁸⁻⁹ *Hatôm bôk eto hathak auk êġ nena, “Wapômbêġ bôk hapesaġ nômkama yôv ek nêma ek avômalô takatu ba leġiġhaviġ yani. Ma donġtom maleġiġ miġ êyé nôma takêġ lôk leġôndôġ miġ elanġo abô takêġ ami. Ba intu avômalô êthôġ nôma takêġ paliġ.” *Aisaia*

64:4

Nê bêġbêġ bôlôġ êntêk miġ eyala auk êġ ami. Bôk neyala ma tem miġ nijik Anyô Bêġ Lôkmaġiġ êġ vônô esak a ami.

¹⁰⁻¹¹ Alalôaniġ dahôlôġiġ da hayala alalôaniġ auk. Ma Wapômbêġ da anêġ dahô hayala anêġ aêġ iyom. Ba intu Lovak Mathenġ hayala nômkama lôkthô lôk hayê Wapômbêġ anêġ auk anôġ biġ ba lêk hik nômkama lôkthô thô hadêġ alalô.

¹² Wapômbêġ hêv anêġ Lovak Mathenġ êġ hadêġ alalô ek nayala anêġ wapôm takatu ba hêv hadêġ alalô. Ma miġ hêv auk pik ami.

¹³ Auk takêġ ma Lovak Mathenġ intu hêv hadêġ yêlô ba anaġ bêġ lôk adôġ avômalô takatu ba êmô haviġ Lovak Mathenġ hathak anêġ auk. Anyôla miġ hadôġ yêlô ba anaġ abô êġ ami.

¹⁴ Lovak Mathenġ hêv avômalô sa ek neyala Wapômbêġ anêġ auk. Ba opalê atu ba miġ hawa Lovak Mathenġ ami hasoġ nena auk êġ ma auk

* **2:8-9:** Ais 64:4

molo ba intu miñ hatôm ititiñ ba eyala auk takatu ba halêm anêñ Wapômbêñ anêñ Lovak Mathenñ ami.

15-16* “Ba opalê intu hayala Anyô Bêñ anêñ auk ba tem êndônñ yani? Mi.” *Aisaia 40:13*

Ma ôpatu ba hawa Lovak Mathenñ anêñ auk tem ititiñ nômkama lôkthô. Ma ôpatu ba miñ hayala Anyô Bêñ anêñ auk ami tem miñ ititiniñ alalô takatu ba awa Lovak Mathenñ anêñ auk ami. Aêñ ba alalô ma awa Kilisi da anêñ auk.

3

Avômalô Kolin evak i vose

1-2* Aiyañ thêlô, sêbôk ma môlô osopa avômalô pik êntêk veñiñgwam ba osopa Kilisi hatôm amena kasek ba miñ oañ nôm thekthek ami. Ba intu yahêv sum hadêñ môlô ba miñ yahanañ abô hatôm nê bôk ilumbak yôv iniñ abô ami. Ba êntêk unum sum denañ e?

3* Môlô othak udum hatôm nê pik ba môlô lemimdanñ lôk lemimñaña

4* ma ôdônñ yañ enañ nena, “Yêlô ma Pol anêñ” ma vi enañ, “Yêlô ma Apolo anêñ.” Êñ ma hathak uik unim auk thô nena môlô ma nê pik.

5* Aêñ ba ya Pol ma opalê? Ma Apolo ma opalê? Yai ma Anyô Bêñ anêñ nê ku iyom! Yani hêv anyô tomtom da iniñ ku ba hêv yaianiñ ba intu môlô bôk ôêvhaviñ yôv.

* **2:15-16:** Ais 40:13 * **3:1-2:** Hib 5:12-13; 1Pi 2:2 * **3:3:** 1Ko 1:10-11 * **3:4:** 1Ko 1:12 * **3:5:** Ap 18:24

6 *Yahavatho yanvêk ma Apolo hathak hêv ñaṅ ma Wapômbêṅ da hadum ba yanvêk êṅ halumbak.

7 Ba ôpatu ba havatho mena hêv ñaṅ thai luvi ma nôṃ oyaṅ. Ma Wapômbêṅ iyom intu ba nôṃ avanôṅ.

8 *Opalê atu ba havatho mena opalê atu ba hêv ñaṅ, thai idum ku doṅtom ba tem neja vuli êtôm ida iniṅ ku atu idum.

9 *Yai adum Wapômbêṅ anêṅ ku iyom havinṅ i ma môlô ma anêṅ unyak lôk anêṅ ku kapô.

10-11 *Wapômbêṅ hêv wapôm hadêṅ ya ba yahabitaṅ anyô lôkmaṅṅinṅ ek yandav unyak. Ba yahalav landiṅ. Ma anyô vi etak pam thalôk lôk unyak vov hayô hamô. Ma miṅ anyôla endav landiṅ yanṅa imbiṅ ami. Yisu Kilisi da intu landiṅ êṅ ba bôk hamiṅ yov. Ba môlô ñê ku tomtom noyabiṅ am katô ek nodav Wapômbêṅ anêṅ unyak êṅ.

12-13 *Waklavôṅ Idum Abô hayô ma tem injik ñê ku takêṅ iniṅ ku sapêṅ êlêm yaiṅ. Ma atum tem esaṅ anyô tomtom iniṅ ku ek ênjê nena elav unyak êṅ mavi mena kambom. Ba intu uik siṅ hathak gol mena seleva mena valu mavi mena alokwaṅ kapi mena kamuṅ kondanṅ mena sesalik la, ma hêk môlôda.

14 Ma opalêla takatu ba iniṅ ku elav unyak êṅ mavi ma tem neja vuli.

15 Ma ôpatu ba atum hathaṅ anêṅ ku ma tem miṅ enja vuli ami. Ma doṅtom bulubiṅ hamô ba tem nêṃ ôpêṅ vê ênjêk atum.

* 3:6: Ap 18:4-11,27-28 * 3:8: Mat 16:27 * 3:9: Ep 2:20-22

* 3:10-11: Ais 28:16; 1Pi 2:4-6 * 3:12-13: 1Ko 4:5

Môlôda ma Wapômbêḡ anêḡ unyak

16 *Môlô ma Wapômbêḡ anêḡ unyak mathenḡ atu ba yanida hamô kapô. Oyala nôḡ êḡ mena mi? Ma Wapômbêḡ anêḡ Lovak Mathenḡ hamô môlô kapôlômim.

17 Môlô ma Wapômbêḡ anêḡ unyak mathenḡ atu ba yanida hamô kapô ba intu loḡ êḡ ma mathenḡ! Ma ôpatu ba habuliḡ unyak mathenḡ êḡ ma tem Wapômbêḡ imbuliḡ ôpêḡ aêḡ iyom.

Minḡ nobam anyô vi ami

18 Minḡ môlô nosau am ami! Môlô lemimhabi nena môlô ma ḡê lôkaur bêḡ hatôm ḡê lôk luvôḡiḡ bôlôḡ êntêk, êḡ ma notak. Ma noja alovalaḡaḡsiḡ anêḡ auk molo ek numbitak anyô lôk auk mavi.

19 Auk pik êntêk ma auk molo hêk Wapômbêḡ ma hatôm eto nena,
“Yani havalonḡ ḡê lôk auk bêḡ hathak thêlôda iniḡ auk ba êv yak.” *Jop 5:13*

20 Ma abô yaḡ hanaḡ nena,
“Anyô Bêḡ hayala nena ḡê lôk auk bêḡ iniḡ auk ma anôḡ mi.” *Kapya Yêḡ 94:11*

21 Aêḡ ba miḡ nobam anyô te êmôḡ ek vi ami. Thêlô sapêḡ ma ḡê ku ek nêḡnêḡ môlô sa iyom.

22 Pol lo Apolo ma Sipas lôk pik êntêk ma lôkmala lo ḡama ma lêk lo emberḡ yam ma nôḡkama lôk avômalô ma nôḡ takêḡ ma môlônim iyom.

23 Ma môlô ma Kilisi anêḡ ma Kilisi ma Wapômbêḡ anêḡ.

4

Kilisi anêḡ aposel

* 3:16: 1Ko 6:19; 2Ko 6:16

¹ Aêḡ ba avômalô sapêḡ nêgê yêlô nena Yisu Kilisi anêḡ ḡê ku oyaḡ iyom ek ayabiḡ Wapômbêḡ anêḡ abô loḡ kapô atu ba hik thô hadêḡ anêḡ avômalô.

² *Aêḡ ba intu nayabiḡ ku êḡ mavi êtôm anyô hamôḡ ek ku.

³⁻⁴ Yakapôlôḡ miḡ hanaḡ ya bêḡ nena yahadum Wapômbêḡ anêḡ ku tombeḡ ami. Aêḡ ba môlô otha ya mena owa ya hi loḡ idum abô êḡ ma nôḡm oyaḡ. Ma yenaḡ auk miḡ hatôm ami. Aêḡ ba miḡ yahathô yada ba yahaya ami. Anyô Bêḡ da intu tem ititiniḡ ya.

⁵ *Waklavôḡ Anyô Bêḡ endelêḡm ma tem imbi anêḡ deda êyô êḡjêk nôḡmkama takatu ba havuḡi hêk loḡ momaḡiniḡ kapô ba injik avômalô iniḡ auk takatu ba hêk kapôlôḡniḡ thô. Ma wak êḡ ma tomtom tem neja iniḡ leḡniḡmavi êḡjêk Wapômbêḡ. Aêḡ ba miḡ nosa avômalô vi iniḡ ku ami.

Avômalô Kolin thêlôda ebam i

⁶ *Aiyaḡ thêlô, bôk yahanaḡ hathak yai lôk Apolo ek nêḡm môlô sa ek lemimimbi abô êntêk “Nosopa abô balabuḡ atu ba eto,” nena miḡ nobam anyôla êḡmôḡ ek vi ami.

⁷ *Ma opalê hatak môlô ba ubitak anyô bêḡ? Môlôda unim lôklokwaḡ ba owa auk e? Mi! Wapôm takêḡ intu hêv hadêḡ môlô. Ma aisê ka obam amda?

⁸ Môlô lêk ubitak ôyô unlôv yôv e? Ma môlô lêk ḡê lôkmaḡniḡ e? Mena môlô lêk hatôm kiḡ e? Kikaknena! Alalô ḡê lôk iviyaḡ ba lêk môlô ubitak kiḡ ma tem yêlô aêḡ iyom!

* 4:2: Luk 12:42 * 4:5: 1Ko 3:8 * 4:6: Lom 12:3 * 4:7: Lom 12:6

⁹ Nôngô! Wapômbêḅ hatak yêlô aposel hatôm ḅê oyaḅ ba amiḅ piklêvôḅ ma avômalô lôk aḅjela ititiḅ yêlô hatôm ḅê kambom takatu ba enaḅ nena, “Uḅgwik thêlô vônô.”

¹⁰ Yêlô ma ḅê auk molo hathak Kilisi e? Ma môlô ḅê lôk auk bêḅ hathak Kilisi e? Ma yêlô ḅê vau ma môlô ḅê lôkliḅyak e? Môlô ḅê lôk athêḅ bêḅ ma yêlô ḅê athêḅ mi e?

¹¹ *Sêbôk aleba lêk ma yêlô ama kisi lôk athak-muniḅ ma ik nômkama titip lôk ik yêlô ba epam mayaliv ba yêlôaniḅ malak namô mi.

¹² *Ma adum ku hathak bahenḅ aleba yêlô lêk vau. Enaḅ ek nimbuniḅ yêlô, êḅ ma yêlô êv leḅḅmavi iyom. Ilti yêlô ba êv vovaḅ, êḅ ma yêlô amiḅ leḅvidonḅ.

¹³ Enaḅ abômapopak hathak yêlô ma yêlô ananḅ viyaḅ lôk labali mavi. Wak nômbêḅ intu sapêḅ ma yêlô hatôm matiḅyak pik lôk nôm ôvpalê.

Pol lahaviḅ avômalô Kolin nesopa yani

¹⁴ Môlô ma yenaḅ avômena takatu ba yalenḅhaviḅ ba intu yahadôḅ môlô. Ma miḅ yahato nôm takêntêk ek indum môlô mama ami.

¹⁵ *Nê êvhaviḅ bêḅ anôḅ ethak eyabiḅ môlô, ma donḅtom lemambô donḅtom iyom. Yada bôk yahanaḅ Wapômbêḅ anêḅ Abô Mavi hadêḅ môlô hatôm yahavathu môlô ba môlô ubitak Yisu Kilisi anêḅ avômalô.

¹⁶ *Aêḅ ba yalenḅ hik ya nena nosopa yavenḅgwam.

* **4:11:** 2Ko 11:23-27 * **4:12:** Mat 5:44; 2Te 3:8 * **4:15:** Gal 4:19

* **4:16:** Plp 3:17

17 *Ba intu yahêv Timoti hathôk ek nê m môm sa. Yani ma anyô ku anôn lôm yenañ okna atu ba hasopa Anyô Bêñ ba yalenhavinñ yani. Ma tem injik môm nim auk liñ esak yenañ bôm lo loñ atu ba hathak Yisu Kilisi ma yahadôn avômalo êvhavinñ takatu ba êmô luvuluvu hathak.

18 Môm doho oson nena tem miñ yasôm esak lonbô ami ba intu môm lemimondôn kôtôn.

19-20 *Nodañ katô! Wapômbên anên avômalo miñ enañ hathak abô oyañ ami. Mi. Lovak Mathen hêv lôklinyak ba idum Wapômbên anên lahavinñ. Anyô Bêñ lahavinñ ma tem yasôm kethen ek yanğê nena avômalo takên bôm ewa lôklokwañ êñ mena mi e?

21 Lemimhabi aisê? Yasôm ek yambali môm ek noja auk mena yasôm êtôm anyô yaô ek yanañ abô labalina?

5

Nutinñ nê sek êndôm kamun

1 *Yahalañ nena môm avômalo ôêvhavinñ te hadum sek havinñ lambô yanavi lukmuk lôbôlôn. Ma donjom nê daluk miñ ethak idum aên ami.

2 Aisê ka môm ôbô am? Lemiminjikam ba nutinñ ôpên êndôm kamun!

3 *Ya miñ yahamô havinñ môm ami. Mi. Ma donjom yakapôlôn hamô havinñ môm hatôm lêk yahamô havinñ môm. Ma lêk yahanañ ôpatu ba bôm hadum kambom êñ bên yôv hathak Yisu Kilisi anên athên.

* 4:17: Ap 19:22 * 4:19-20: 1Ko 2:4 * 5:1: Wkp 18:7-8; Lo 22:30 * 5:3: Kol 2:5

4 Aêᶇ ba othak donᶇtom, êᶇ ma yakapôlônᶇ lêk hamô havinᶇ mômô. Ma alalôaniᶇ Anyô Bêᶇ Yisu anêᶇ lôklinᶇyak lêk hamô havinᶇ.

5 *Ba nôᶇnêᶇm ôpêᶇᶇ êᶇdêᶇᶇ Ngôk Bêᶇ ek imbulinᶇ ôpêᶇᶇ anêᶇ auk ek Anyô Bêᶇ anêᶇ Waklavônᶇ Ninᶇdum Abô ma tem yani enja bulubinᶇ.

6 *Mômô ôbô am ma miᶇ mavi ami. Lôk miᶇ oyala nena yis doktena iyom hatôm êᶇdôk polom bêᶇ anônᶇ kapô ba isinᶇ bêᶇᶇ ami e?

7 *Sêbôk ma avômâlô Israeᶇl ethak ik boksipsip nakaduᶇ te ek leᶇᶇinᶇhabi Waklavônᶇ Hale ba Hi. Ma alalôaniᶇ boksipsip nakaduᶇ Waklavônᶇ Hale ba Hi intu Yisu. Kilisi hama ek mômô ba intu lêk ubitak ôtôm polom lukmuk atu ba yis mi. Aêᶇ ba nôᶇmbi unim kambom ni êtôm avômâlô Israeᶇl ethak ibi yis bô hi ek leᶇᶇinᶇhabi Waklavônᶇ Hale ba Hi.

8 *Ba intu alalô leᶇᶇinᶇimbi Waklavônᶇ Hale ba Hi wak nôᶇmbêᶇᶇ intu sapêᶇᶇ ma nambitak êtôm polom atu ba anêᶇᶇ yis mi. Polom êᶇᶇ ma nôᶇm anônᶇᶇ ba anêᶇᶇ lelaik mi. Ma yis bô atu êᶇᶇ ma adum kambom lo miᶇ asopa Wapôᶇmbêᶇᶇ ami. Ba intu nabi ni.

9 Bôk yahato yenaᶇ kapya hadêᶇᶇ mômô ek miᶇ nôᶇmô imbiᶇᶇ ᶇê takatu ba idum sek lomaloma ami.

10 Ma donᶇtom miᶇ yahananᶇ hathak avômâlô pik êᶇtêk ba idum sek lomaloma lo ᶇê esau avômâlô ba ewa iniᶇ nôᶇmkama vani lôk ᶇê palonᶇ ma ᶇê esopa ᶇgôk ami. Mi. Nê takêᶇᶇ ma êᶇmô pik havinᶇ alalô ba natak i aisê?

11 *Yenaᶇ abô anêᶇᶇ ôdônᶇᶇ ma aêᶇtêk. Ôpatu ba hananᶇ nena, “Yahêᶇvᶇhavinᶇ Wapôᶇmbêᶇᶇ” ma donᶇtom

* 5:5: 1Ti 1:20 * 5:6: Gal 5:9 * 5:7: Ais 53:7; 1Pi 1:19 * 5:8:

Lo 16:3 * 5:11: 2Te 3:6; Tit 3:10

hadum sek lomaloma mena hadum palonj mena hêv yeŋ hadêŋ ŋgôk mena hananŋ abôma mena hanum waiŋ ba molo mena hawa vani. Anyô anêŋ aêŋ miŋ nonŋwanŋ nômlô imbiŋ yani ami. Dôlôk!

¹² Nosa nê takatu ba êmô avômalô êvhaviŋ kapô iyom. Ma miŋ nosa ôpatu ba miŋ alalôaniŋ te ami. Ku êŋ ma miŋ bôk êv hadêŋ alalô ami.

¹³ *Aêŋ ba Wapômbêŋ tem indum abô ek nê daluk. Ba intu nê takatu ba indum kambom ma “Nônêm i vê ênjêk môlô.” *Lo 17:7*

6

Kobom nepesaŋ malaiŋ

¹ Aisê ka môlô doho lemimmaniŋ hathak môlô doho ma othak u nê daluk iniŋ loŋ idum abô? Yahasoŋ kambom hathak môlô uik kobom êŋ liliŋ!

² *Môlô oyala nena Waklavôŋ Idum Abô ma nê mathenŋ tem nedaŋô nê daluk iniŋ abô. Môlô nê auk pulusik ba miŋ hatôm nopesaŋ malaiŋ pik lomaloma ami e?

³ Nodaŋô! Tem alalô nadaŋô aŋela iniŋ idum abô. Aêŋ ba malaiŋ pik lôkthô ma yaôna ek alalô napesaŋ.

⁴⁻⁶ Môlô te miŋ anyô lôk auk bêŋ hatôm epesaŋ abô imbiŋ avômalô êvhaviŋ vi ami e? Ma nê êvhaviŋ yaŋ lamaniŋ hathak yaŋ ma môlô olam nê daluk ek nepesaŋ abô êŋ eka? Nê daluk elanô ma môlô miŋ mama ami e? Aêŋ ba môlônim malaiŋ lomaloma hamô ma môlônim anyô bêŋ la miŋ hamô ami, ma nodam môlônim anyô hêvhaviŋ takatu ba

* **5:13:** Lo 13:5; 17:7 * **6:2:** ALK 20:4

athêḡ mi ek nedaḡô abô êḡ. Ma miḡ nodam ḡê daluk ami.

⁷ Dô! Hu ek undum abô, êḡ ma hik thô nena lêk hôêv yak yôv. Ma anyôla habuliḡ o mena hasau o la ma ômô yaô.

⁸ Ma doḡtom môlôda intu udum tombenḡ êḡ ba osau môlôviyaḡ ba ubuliḡ i hamô ḡê daluk iniḡ loḡ idum abô.

⁹ *Avômalô takatu ba idum kambom tem nêmo imbiḡ Wapômbêḡ êmo loḡ atu ba yani hayabiḡ, e? Mi anôḡ. Noyabiḡ am. Avômalô takatu ba idum sek lomaloma lôk êv yeḡ hadêḡ ḡgôk ma idum sek haviḡ anyô yaḡ yanavi lôk anyô da idum i lôk avi da idum i ma

¹⁰ vani lo palonḡ ma inum waiḡ ba elo molo lôk enaḡ abôma ma esau avômalô ba ewa iniḡ nômkama vani. Nê takêḡ miḡ hatôm nêmo Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak ami.

¹¹ *Sêbôk ma môlô vi udum kambom takêḡ haviḡ. Ma doḡtom Wapômbêḡ hathik môlô ba ubitak matheḡ lôk thêthôḡ hathak Anyô Bêḡ Yisu Kilisi anêḡ athêḡ lôk alalôaniḡ Wapômbêḡ anêḡ Lovak Matheḡ.

Alalôaniḡ leḡviḡkupik ma Lovak Matheḡ anêḡ unyak

¹² *Môlô onaḡ nena, “Balabuḡ te miḡ havalonḡ ya loḡ ami. Ba malêla takatu ba yalenḡhaviḡ yandum ma ya hatôm.” Ma doḡtom ya Pol yahananḡ nena auk takêḡ tem miḡ nêḡ ya sa ami ba yahadô nômlate eyabiḡ ya.

* 6:9: Gal 5:19-21; Ep 5:5; ALK 22:15 * 6:11: Tit 3:3-7 * 6:12: 1Ko 10:23

13 *Môlô onañ nena, “Nôm eyañ hêv leñsoam sa ma leñsoam hêv nôm eyañ sa. Ma thai luvi ma nôm pik iyom ba Wapômbêñ tem nê m vê.” Ma môlô osoñ nena sek waliliñ ma nôm oyañ hatôm nôm eyañ lôk leñsoam e? Ma yahanañ nena kupik ma Anyô Bêñ anêñ ek indum anêñ ku. Aêñ ba kupik lôk sek miñ ethak doñtom ami.

14 *Wapômbêñ da anêñ lôkliñyak hik Anyô Bêñ liñ ba tem injik alalô liñ aêñ iyom.

15-17 *Môlônim lemvimkupik sapêñ ma hatôm Kilisi da anêñ liñkupik bute. Môlô ôthôn auk êñ e? Ma ôpatu ba hathak doñtom haviñ Anyô Bêñ thai iniñ dahôlôninñ habitak doñtom. Ma Wapômbêñ anêñ abô bute hanañ nena,

“Thai tem nimbitak êtôm kupik doñtom.” *Môñ Anôn 2:24*

Aêñ ba anyô te hathak doñtom haviñ avi sek te, êñ ma thai lêk ibitak kupik doñtom. Ma naja Kilisi anêñ liñkupik bute ba nanêm êndêñ avi sek e? Mi anôn!

18 Nôsôv ek sek waliliñ. Kambom takatu ba avômalô ethak idum ba vi ma hêk kupik viyaiñ. Ma opalê atu ba hadum sek waliliñ êñ ma yanida habuliñ anêñ liñkupik ba hadum sek hathak.

19-20 *Môlô lemvimkupik ma Lovak Mathen anêñ unyak mathen atu ba hamô kapô ba Wapômbêñ da hêv hadêñ alalô. Avanôn e? Ma hêv alalô vuli ba miñ o anyô bêñ ek oyabiñ oda ami. Ba intu ômbô Wapômbêñ esak lemvimkupik.

* 6:13: 1Te 4:3-5 * 6:14: Lom 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14

* 6:15-17: Mat 19:5; Jon 17:21-23; Lom 8:9-11; Ep 5:30 * 6:19-20: 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19

7

Abô hathak ewa i

¹ Yahato môlônim abô viyañ nena mavi ek nôômô daluk ma miñ noja avi ami.

² Ma donjom avômalô ethak idum sek waliliñ. Aêñ ba mavi ek ñê ewa i, anyô êñjêk imbiñ yanavi ma avi êñjêk imbiñ yamalô.

³ Ma anyô lahaviñ êñjêk imbiñ yanavi êñ ma yanavi miñ embasiñ i ami. Ma yanavi lahaviñ êñjêk imbiñ yamalô ma yamalô indum aêñ iyom ek malê nena ñê lôk vêñi iniñ viyañ hêk.

⁴ Avi miñ hayabiñ yanida liñkupik ami. Mi. Anyô hayabiñ. Ma anyô miñ hayabiñ yanida liñkupik ami. Mi. Avi hayabiñ.

⁵ Ba intu ovasiñ am, êñ ma hatôm udum vani! Anyô hadum ek eteñ mek ma miñ bônôñ ami. Enañ êndêñ yanavi. Ma avi hadum ek eteñ mek ma miñ bônôñ ami. Enañ bêñ êndêñ yamalô ba thai nêndôk am. Êñ ma netak iniñ êk haviñ i êtôm wak vithê. Ma mek anêñ dañ ma nêjêk esak loñbô ek Sadañ miñ hatôm enja iniñ thethañak ek êndôk thai leñiñ ami.

⁶ Miñ yahavak balabuñ te ek avi lo anyô miñ nêjêk imbiñ i wak la ami. Mi. Yahanañ ek yanêm môlônim auk sa iyom.

⁷ Yada ma anyô muk ba yalenhaviñ anyô lôkthô nimbitak êtôm yada. Ma donjom anyô tom-tom da ewa iniñ wapôm lomaloma halêm anêñ Wapômbêñ. Aêñ ba nôôm takatu ba Wapômbêñ habi sam ma yañda yañda.

⁸ Abô êntêk ba tem yanañ ma hathak aluñ lo avi tôp. Mavi ek thêlô nêômô daluk êtôm ya.

9*Thethañak miñ êmbôk mólô êtôm atum hathañ ami, êñ ma mavi anôñ. Aêñ ba anyô te miñ hatôm ipuki loñ ami, êñ ma enja avi.

10*Yahanañ abô êntêk ek avômalô ewa i. Avi te miñ hatôm êndô yamalô ami. Abô êntêk ma Anyô Bêñ anêñ abô balabuñ ma miñ yenañ abô ami.

11 Avi hadô yamalô êñ ma epesañ abô imbiñ yamalô ma miñ enja anyô yañ ami. Ma anyô aêñ iyom.

12-13 Yahanañ abô êntêk ek avômalô takatu ba ewa i ba yañ miñ hêvhaviñ Wapômbêñ ami. Ba anyô te hawa avi te ba miñ hêvhaviñ Wapômbêñ ami ma doñtom lahaviñ êmô imbiñ yani, ma miñ êndô avi êñ ami. Ma avi te hawa anyô te ba miñ hêvhaviñ Wapômbêñ ami ma doñtom lahaviñ êmô imbiñ yani, ma miñ êndô ôpêñ ami. Êntêk ma yenañ auk iyom. Ma miñ Anyô Bêñ anêñ abô balabuñ te ami.

14 Anyô te hawa avi atu miñ hêvhaviñ ami, êñ ma anyô anêñ hêvhaviñ hatôm nêmi avi êñ lôk nali sa ba nimitak êtôm nômi mabuñ hêk Wapômbêñ ma. Ma avi hawa anyô atu ba miñ hêvhaviñ ami ma aêñ iyom. Ma mi, êñ ma tem Wapômbêñ ênjê nali takêñ nena lelaik. Aêñ ba miñ ôndô vônim atu ba anêñ hêvhaviñ mi ami.

15*Ma howa avi atu ba miñ hêvhaviñ Wapômbêñ ami ba hadum ek êndô o, êñ ma otak yani ek ni. Ma howa anyô atu ba miñ hêvhaviñ Wapômbêñ ami ba hadum ek êndô o, êñ ma otak yani ek ni aêñ iyom. Tem miñ undum abô esak nômi êñ ami. Wapômbêñ

* 7:9: 1Ti 5:14 * 7:10: Mat 5:32 * 7:15: Lom 14:19

halam alalô hathak kobom namô malinjaô imbin i.

16 *Ba injo. Yanavi tem nê m yamalô sa ek imbitak anyô hêvhavin mena yamalô nê m yanavi sa ek imbitak avi hêvhavin la.

Alalô namô êtôm lôkmala atu ba Wapômbêᶇ la-havin alalô namô

17 Hô m ô aisê ba Wapômbêᶇ halam o ma ô m ô aêᶇ. Êᶇ ma hatôm Anyô Bêᶇ anêᶇ wapôm atu ba hik sam hadêᶇ môlô tomtom. Abô balabuᶇ êntêk ma yahêv hadêᶇ ᶇê êvhavin lodôᶇlodôᶇ lôkthô.

18 Ôpatu ba bôk enᶇothe anêᶇ kupik ba Wapômbêᶇ halam yani ma ê m ô aêᶇ. Ma miᶇ nepesaᶇ anêᶇ kupik esak loᶇbô ami. Ma ôpatu ba miᶇ enᶇothe anêᶇ kupik ami ba Wapômbêᶇ halam yani ma ê m ô aêᶇ iyom. Ma miᶇ enᶇothe anêᶇ kupik vê ami.

19 *Enᶇothe kupik lôk miᶇ enᶇothe kupik ami, nô m ju êᶇ ma nô m oyaᶇ. Ma nô m bêᶇ ma nesopa Wapômbêᶇ anêᶇ abô.

20 Enᶇothe anê m kupik mena enᶇothe ami mena ewa avi mena miᶇ ewa avi ami ba Wapômbêᶇ halam o, ma ô m ô aêᶇ.

21 Ma o atu ba anê m alaᶇ hamô ba Wapômbêᶇ halam o ma miᶇ lemmalaiᶇ andô. Ma doᶇtom loᶇôndê la hêk ek otak anê m alaᶇ anêᶇ ku, êᶇ ma undum aêᶇ.

22 *Ba ᶇê takatu ba iniᶇ alaᶇ hamô aleba Anyô Bêᶇ halam i ma hatôm Anyô Bêᶇ hapole iniᶇ yak vê. Ma aêᶇ iyom ᶇê takatu ba miᶇ ê m ô alaᶇ la

* 7:16: 1Pi 3:1 * 7:19: Lom 2:25; Gal 5:6; 6:15 * 7:22: Plm 16; 1Pi 2:16

vibiŋ ami aleba Anyô Bêŋ halam i ma Kilisi lêk habitak iniŋ alaŋ.

²³ Wapômbêŋ bôk hêv mólô vuli hathak vuli bêŋ ba miŋ anyôla habitak mólônim alaŋ ami ba intu lemiminjikam esak auk pik takêŋ ami.

²⁴ Aiyaŋ thêlô, mólô tomtom nômô êtôm aêsêbôk ba Wapômbêŋ halam mólô. Mólô owa am mena miŋ owa am ami mena engothe kupik mena miŋ engothe kupik ami lôk ŋê iniŋ alaŋ hamô mena iniŋ alaŋ mi, nômô aêŋ iyom ba nosopa Wapômbêŋ.

Pol hêv abô hadêŋ avômalô muk

²⁵ Anyô Bêŋ lahiki hathak ya ba intu yenaŋ abô ma avanôŋ ek mólô nônêmbiŋ. Êntêk ma yenaŋ auk hathak avômalô muk ma miŋ Anyô Bêŋ anêŋ abô balabuŋ ami.

²⁶ Lêk ma malaiŋ lomaloma habitak. Aêŋ ba nômô êtôm avômalô muk ma tem nômô mavi.

²⁷ Ôpatu ba lêk epesaŋ anêŋ abô ek enja avi ma miŋ êndô ami. Ma mólô takatu ba avi mi miŋ nômbôlêm avi ami.

²⁸ Ma howa avi, ma miŋ hudum kambom ami. Ma avi muk te hawa anyô, ma miŋ hadum kambom ami. Ma doŋtom mólô takatu ba owa am tem nôpôm malaiŋ lomaloma êmô pik êntêk ba intu yahavatho mólô loŋ ek miŋ malaiŋ takêŋ êpôm mólô ami.

²⁹⁻³¹ *Yenaŋ abô anêŋ ôdôŋ nena pik êntêk tem êmô sawa bidoŋ iyom ba anêŋ auk lôk anêŋ nômkama lôkthô lêk idum ek nema. Ba opalê atu ba hawa avi, êŋ ma nôm mavi. Ma doŋtom lemimbi

* **7:29-31:** 1Jon 2:17

nena ewa i tem miñ êmô wak nômbêñ intu sapêñ ami. Ma opalê atu ba lamalaiñ miñ undum ba malaiñ êñ eyabiñ anêm auk ami. Ma nôm mavi miñ eyabiñ anêm auk ami. O atu ba hôêv vuli nômkama lomaloma miñ nôñgwêk lêlê esak nôm takêñ ami. Nômkama pik nômbêñ êñ ma nôm mavi anôñ. Ma doñtom miñ nôñgô êtôm nômbêñ êñjêk anêm auk ami.

³² Yalenñhaviñ nena leñhiki lomaloma miñ embaloñ môlô loñ ami. Anyô muk lahiki hathak Anyô Bêñ anêñ ku ek indum Anyô Bêñ lamavi.

³³ Ma doñtom anyô lôk avi lahiki hathak nômkama pik ek batu indum yanavi lamavi.

³⁴ Ba intu yani lahiki hathak yanavi ma Anyô Bêñ haviñ. Ma avi tôp lôk avi muk ethak leñhiki hathak Anyô Bêñ anêñ ku. Iniñ auk nena nêñêm dahôlôññ lôk leñviñkupik êndêñ Anyô Bêñ. Ma doñtom avi lôk anyô lahiki hathak nômkama pik ek indum yamalô lamavi.

³⁵ Yahanañ abô takêntêk ek nêñ môlô sa ma miñ nêñ malaiñ êndêñ môlô ami ek môlô nômô thêthôñ ma miñ nômla embaloñ môlô loñ ami ek môlô nôñêm kapôlômim lôkthô êndêñ Anyô Bêñ. Ma miñ yahanañ ek êtôm yak embaloñ môlô loñ ami.

³⁶ Ma ôpatu ba hapesañ abô yôv ek enja avi muk te ba anêñ thethañak hadum ek imbuliñ avi êñ ma ôpêñ enja avi êñ. Yani miñ hadum kambom ami.

³⁷ Ma ôpatu ba hapesañ yanida anêñ auk ma miñ hasopa anyôla anêñ auk ami ba hasopa anêñ la-haviñ iyom nena hadô enja avi muk, ôpêñ hadum nôm mavi haviñ.

³⁸ Aêñ ba ôpatu ba hawa avi muk hadum nôm mavi. Ma ôpatu ba hadô enja avi êñ ma anêñ

malainj ma yaô ba intu hadum nô m mavi anôj.

³⁹ *Avi atu ba hawa anyô ba yamalô hamô lôkmala denañ ma hatôm ibutinj thai lonj endeba anyô ema am. Êñ ma hatôm enja anyô yañ atu ba hasopa Anyô Bêñ esak lonjbô êtôm yanida anêñ lahavinj.

⁴⁰ Yenañ auk nena yani êmô daluk ma tem yani lamavi bêñ anôj. Ma Wapômbêñ anêñ Lovak Mathenj hamô havinj ya ba intu ya anyô lôk auk hatôm môlô.

8

Ngôkba anêñ nô m lôk ya

¹ *Yahanañ abô êntêk hathak ngôkba anêñ nô m lôk ya.* Môlô onañ nena, “Alalô lôkthô ma nê lôk kauk.” Môlônim auk êñ hadum ba môlô ôyê am danj ba ubulinj avômalô êvhavinj vi. Ma môlô lemimhavinj avômalô takêñ, êñ ma tem nô nê m i sa.

² *Môlô osonj nena môlô oyala nô mkama lôkthô e? Mi. Môlô ôthôñ auk anôñ palinj!

³ Opalê atu ba lahavinj Wapômbêñ ma Wapômbêñ hayala yani.

⁴ *Yenañ auk hathak eyañ ngôkba ininj nô m ma aêntêk. Alalô ayala nena Wapômbêñ ma donjom iyom. Ma ngôkba takatu avômalô êv yenj hathak minj Wapômbêñ anôñ ami.

* **7:39:** Lom 7:2-3 * **8:1:** Ap 15:29 * **8:1:** Avômalô Kolin ethak êbôk nô m ek êv da hadêñ ngôk. Ma nê êvhavinj lenjhavinj nejanj nô m takêñ. Thêlôninj auk aêntêk nena êñ ma minj wapômbêñ anôñ ami ba intu thêlô hatôm nejanj. Aêñ ba thêlô eto kapy a hadêñ Pol ek nedañô anêñ auk. * **8:2:** Gal 6:3 * **8:4:** Lo 4:39; 6:4; Gal 4:8

⁵ Avômalô elam nô m lomaloma nena iniņ ņgôkba lo iniņ anyô bêņ. Aêņ ba nô m takêņ hatôm iniņ wapômbêņ lo anyô bêņ.

⁶ *Ma doņtom alalô ayala nena Wakamik Wapômbêņ yani iyom intu Wapômbêņ ba hapesaņ nô mkama lôkthô ba alalô abitak ek nandum anêņ ku. Ma Yisu Kilisi yani iyom intu Anyô Bêņ anôņ ba Wapômbêņ hapesaņ nô mkama lôkthô hathak yani. Ma Yisu êņ hadum ba alalô abitak Wapômbêņ anêņ avômalô.

⁷ Ma avômalô doho miņ leņiņhabi auk takêņ hêk kapôlôņiņ ami. Sêbôk ma thêlô eņgabôm ņgôkba anêņ nô m ma lêk êdô ba esopa Wapômbêņ. Ma doņtom eyaņ ņgôkba anêņ nô m ma hatôm esopa ņgôkba hathak loņbô. Thêlôniņ auk ma pulusikna ba intu leņiņmalaiņ.

⁸ Avômalô takatu ba leņiņ malaiņ hathak nô m êņ ba miņ eyaņ ami ma Wapômbêņ miņ hatatale i ami. Ma môlô avômalô takatu ba oaņ nô m lomaloma ma Wapômbêņ miņ habam môlô ami. Aêņ ba oaņ mena ôdô ma nô m oyaņ hêk Wapômbêņ ma.

⁹ *Aêņ ba o anyô hôêvha viņ lôklokwaņ, oyabiņ o! Anêm malaiņ mi ek noņgwaņ ņgôkba anêņ nô m ba hoaņ êņ ma miņ onaņ êndêņ avômalô takatu ba auk pulusik ek nindum aêņ ami êņa tem indum thêlô nê nêm yak.

¹⁰ Hu malakba ba hoaņ ņgôkba anêņ nô m ma anyôla lamalaiņ hathak nô m êņ te hayê hoaņ, hosôņ nena hôêv yani sa ba tem eyala nena nô m êņ ma nô m oyaņ e?

* **8:6:** Ep 4:5,6 * **8:9:** Lom 14:13-15; Gal 5:13

11 *Êḡ ma hubuliḡ yani ek endeni anêḡ kobom bô esak loḡbô ba anêḡ auk êḡ habuliḡ anyô hêvhaviḡ pulusik atu ba Yisu hama ek nêḡ yani sa.

12 Anyô te anêḡ auk pulusik ba hubuliḡ yani êḡ ma hudum kambom hathak Kilisi.

13 *Ba intu yahaḡ nôḡ êḡ ba habuliḡ yenaḡ aiyaḡ ba hadum kambom êḡ ma tem miḡ yaḡḡaḡ alim esak loḡbô ami. Yakô yandum ba yenaḡ aiyaḡ nêḡ yak.

9

Pol hadô vuli

1 *Odaḡô! Abô balabuḡ lomaloma miḡ havalonaḡ ya loḡ ami! Ma bôk yahayê Yisu alalôaniḡ Anyô Bêḡ yôv! Ya ma aposel ba yada yenaḡ ku lôk Wapômbêḡ anêḡ lôklokwaḡ hadum ba intu môlô ubitak!

2 *Avômalô doho êpôlik nena ya Pol ma miḡ aposel ami. Ma doḡtom môlônim ôêvhaviḡ hik ya thô nena ya ma Anyô Bêḡ anêḡ aposel. Aêḡ ba môlônim aposel ma ya.

3 Avômalô doho ibi yaleḡ nena yahabuliḡ yenaḡ ku aposel ba yahêv yada kisi aêntêk.

4 *Avômalô ethak êv nôḡ hadêḡ yêlô hatôm ḡê lôk athêḡ bêḡ takatu ba idum Wapômbêḡ anêḡ ku.

5 Ma Anyô Bêḡ anêḡ iviyaḡ lôk Sipas ma aposel vi ethak ewa avi takatu ba êvhaviḡ hatôm vêḡi. Ma yêlô hatôm nandum aêḡ imbiḡ.

6 Ma yai hatôm natak ku baheniḡ ek nandum Wapômbêḡ anêḡ ku êtôm aposel vi. Ma môlô oson

* **8:11:** Lom 14:15,20 * **8:13:** Lom 14:21 * **9:1:** Ap 9:1-9; 26:16;
1Ko 15:8-9 * **9:2:** 2Ko 3:2-3 * **9:4:** Luk 10:8

nena yai lôk Banabas iyom intu nê athên mi e? Mi. Yêlô lôkthô ma aposel iyom.*

⁷ Nê vovak da miñ êv vuli iniñ nô m ami. Ma avômalô takatu ba idum iniñ ku ethak eyañ anên anôn. Ma nê takatu ba eyabiñ bok ethak eyañ bok takên.

⁸ Abô takên ma auk pik e? Mi. Wapômbên anên abô balabuñ bôk hanañ

⁹*ba Mose bôk hatô nena,
“Bok oks hadum ku ma miñ nokak abôlêk siñ ami.”

Lo 25:4

Ma Wapômbên lahiki hathak bok oks mena?

¹⁰*Mi. Abô êñ ma hathak yêlô. Avanôn! Abô êñ hathak yêlô opalêla takatu ba adum Wapômbên anên ku. Nê takatu ba ele ku lôk evatho ku, lôkthô êv malenij ek nejañ nô m.

¹¹⁻¹²*Môlô othak ôêv avômalô ku vi sa. Ma yêlô avatho Wapômbên anên abô halôk môlô. Aên ba awa nô m anên môlô ma ôyê nena malaiñ e? Mi! Yêlôaniñ athên hêk ba intu yêlô amôn ek naja môlônim nô m!

Ma donjom miñ yêlô asopa loñôndê êñ ami. Ba awa malaiñ lomaloma ek miñ embasiñ Wapômbên anên Abô Mavi ami.

¹³*Môlô oyala nena nê takatu ba idum ku hamô unyak matheñ ma eyañ nô m takatu ba êv hadên unyak êñ. Ma nê takatu ba idum ku hamô loñ êbôk da ma eyañ nô m takatu ba êv hatôm da.

* **9:6:** Pol hayala Kolin iniñ auk lôkbañ ba intu havuñ abô ba hadô ek enja Kolin iniñ da. Aên ba hadum thêlô lenjimanij. * **9:9:** Lo

25:4; 1Ti 5:18 * **9:10:** 2Ti 2:6 * **9:11-12:** Lom 15:27; Ap 20:34;

2Ko 11:9 * **9:13:** Lo 18:1-3

14* Anyô Bêḡ bôk hanaḡ aêḡ iyom nena ḡê takatu ba enaḡ Wapômbêḡ anêḡ abô ma neja iniḡ nôḡ êlêm anêḡ iniḡ ku takatu ba idum.

15 Ma doḡtom yada miḡ bôk yahasopa loḡôndê takêḡ ami. Ma miḡ yahato abô êntêk ek môlô nobakôḡ ya ami. Mi! Yahama ma mavi ek miḡ yanêm malaiḡ êndêḡ môlô ami ek anyôla miḡ enja nôḡ takatu ba yahabam ya hathak vê ami.

16 *Miḡ yahabam ya hathak yahananḡ Wapômbêḡ anêḡ abô ami. Mi. Wapômbêḡ hêv ku êḡ hadêḡ ya. Ba miḡ yahananḡ Wapômbêḡ anêḡ abô ami, êḡ ma malaiḡ bêḡ ek ya.

17 Yahapetenak ek yandum ku êntêk êḡ ma tem yanja vuli. Ma doḡtom miḡ yada yenaḡ auk ami. Ba intu yahadum oyaḡ hatôm yenaḡ ku atu ba Wapômbêḡ hêv ek yayabiḡ.

18 Vuli alête intu tem yanja? Yenaḡ vuli ma aêntêk. Yahananḡ Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi ma miḡ avômalô nêḡnêḡ vuli ami. Êḡ ma hatôm yenaḡ vuli atu ba yahabam ya hathak.

19 Aêḡ ba yabaheḡ miḡ ekak loḡ lôk anyôla miḡ hayabiḡ ya ami. Ma doḡtom yenaḡ auk nena avômalô lôkthô nimbitak yenaḡ alaḡ ek yanḡik loḡôndê thô ek bêḡ anôḡ ini nesopa Kilisi.

20 *Yahamô haviḡ avômalô Israeḡ ma yahabitak hatôm thêlô. Ma yahamô haviḡ avômalô esopa abô balabuḡ takatu êḡ ma yahabitak hatôm thêlô ek yandom i ini ek Kilisi. Ma doḡtom abô balabuḡ miḡ hayabiḡ ya ami.

21 Yahamô haviḡ ḡê daluk takatu ba iniḡ abô

* 9:14: Mat 10:10; Gal 6:6 * 9:16: Jer 20:9 * 9:20: Ap 21:20-26

balabuŋ mi, êŋ ma yahabitak hatôm thêlô ba miŋ yahasopa alalô avômalô Israeŋ iniŋ abô balabuŋ lomaloma ami ek yandom thêlô ini êndêŋ Kilisi. Ma yahasopa Wapômbêŋ lôk Kilisi iniŋ abô ba intu eyabiŋ ya.

22 *Ma yahamô haviŋ nê takatu ba iniŋ auk pulusik ma yahabitak pulusik hatôm thêlô ek yandom thêlô ini ek Kilisi. Yahasopa avômalô lôkthô iniŋ auk lomaloma ek auk anêŋ aêŋ ma hatôm yanêm vi dedauŋ sa.

23 Yahadum aêŋ ek avômalô lôkthô nedanô Wapômbêŋ anêŋ abô ba nesopa ek alalô lôkthô naja bulubiŋ.

Nadanviŋ lôklokwan ek nayô unjôv

24 Avômalô takatu ba elanviŋ sapêŋ ewa vuli e? Mi. Ôpatu ba hamôŋ iyom. Aêŋ ba ondanviŋ ek onja anêm vuli aêŋ iyom.

25 *Avômalô takatu ba ik mambêŋ ma ethak êdôŋ i wak nômbêŋ intu ek neja kulunŋ atu ba tem ekapok kethêŋ. Ma donjom alalô adum ek naja kulunŋ atu ba tem êmô wak nômbêŋ intu sapêŋ.

26 Ba intu ya miŋ yahalanviŋ hatôm anyô halanviŋ mayaliv ami. Ma miŋ yahik vovak hatôm anyô hathak hik loŋ oyanŋ ami.

27 *Mi! Yahik yalenviŋkupik ek batu yenanŋ auk pik etauviŋ. Yakô yananŋ Wapômbêŋ anêŋ Abô Mavi êndêŋ avômalô ba nênimibiŋ ma yada mi.

* 9:22: 2Ko 11:29 * 9:25: Plp 3:14; 2Ti 2:4-5; 4:7-8 * 9:27: Lom 8:13; 13:14

10

Yakô ek alalô nanêm yak esak saê

¹ *Aiyan thêlô miñ mólô lemimpaliñ ami! Sêbôk ma alalôaniñ bumalô esopa buliv lôk even ñgwêk malêvôñ.

² Ma buliv lo ñgwêk ithik thêlô ek injik thô nena thêlô esopa Mose.

³ *Thêlô sapêñ eyañ nô m mathenñ atu

⁴ *ma sapêñ inum ñañ valu mathenñ atu ba havenñ havinñ i. Valu êñ ma Yisu da.

⁵ *Ma donjom Wapômbêñ miñ lamavi hathak thêlô ami ba intu ema ba kupik hêk mayaliv hêk loñ thiliv.

⁶ *Nôm takêñ habitak ek alalô lenñimbi esak ma miñ imbisôk imiñ alalô ek nandum kambom ami.

⁷ Bôk eto hathak thêlô nena,
“Avômalô êñ esopa ñgôk ba eloyenñ hathak lôk eyañ
ba inum ba idum sek lomaloma.” *Etak Ijip*

32:6

Aênñ ba miñ mólô nundum aênñ ami.

⁸ *Miñ alalô nandum sek waliliñ êtôm bôk ba alalôaniñ bumalô idum ba avômalô hatôm 23,000 ema wak donjom iyom ami.

⁹ *Alalô miñ natatale Anyô Bêñ êtôm avômalô vi atu ba bôk idum ba umya hathañ i pôpônô ami.

¹⁰ *Ma miñ nanañ abô mununmununñ êtôm bôk ba doho idum ba añela vovak hiki pôpônô ami.

* **10:1:** Kis 13:21-22; 14:22-29 * **10:3:** Kis 16:35 * **10:4:** Kis 17:6; Nam 20:11 * **10:5:** Nam 14:29-30 * **10:6:** Nam 11:4,34; 1Ko 10:11 * **10:8:** Nam 25:1-9 * **10:9:** Nam 21:5-6 * **10:10:** Nam 16:41-49

11 Nôm takatu ba bôk habitak hathak avômalô bôsêbôk ma eto ek alalô avômalô bôlônj êntêk atu ba lêk amô habobo pik lo leŋ anêŋ daŋ leŋŋimbi katô ba nayabiŋ i.

12 Aêŋ ba o atu ba hosonj nena humiŋ lôklokwanj êŋ ma oyabiŋ o ek miŋ nêŋ yak ami.

13 Kambom hathak halôk avômalô leŋŋ ek nindum kambom. Ma hudum ek undum kambom ma Wapômbêŋ tem miŋ imbuliŋ dôm ek o ami. Tem yani êmbôlêŋ loŋôndê ek otak auk êŋ ek umiŋ lôklokwanj. Ma tem miŋ etak o ek nêŋ yak ami.

Miŋ nônêŋ yeŋ êndêŋ Wapômbêŋ ma ŋgôkba imbiŋ ami

14 Aêŋ ba aiyanj thêlô, nônêŋ am vê ênjêk ŋgôkba anêŋ ku lo loŋ.

15 Môlô avômalô lôkauk ba intu nutitiŋ abô êntêk nena thêthônj mena mi e?

16 *Kilisi anêŋ thalaleŋ hadum ba alalô abitak doŋtom lôk anum ba leŋŋhabi hathak nôm mavi takatu ba yani hadum ek hêv alalô sa. Ma polom doŋtom êŋ ma hatôm Kilisi liŋ kupik ba intu alalô aŋgôli ba aŋ.

17 *Ma alalô avômalô bêŋ anônj aŋ ek injik thô nena alalô sapêŋ lêk athak doŋtom haviŋ Kilisi ba abitak ôdônj te iyom.

18 *Ma lemimimbi esak avômalô Israeŋ. Thêlô êv iniŋ da hadêŋ nê êbôk da ba êbôk ma sapêŋ eyanj nôm da êŋ ma hatôm ethak doŋtom haviŋ Kilisi ba ibitak ôdônj te iyom.

* 10:16: Mat 26:26-28 * 10:17: Lom 12:5 * 10:18: Wkp 7:6

19 *Ma yahanaj nena ngôk iniñ nôm lôk alokwan ma valu iniñ athêñ hêk e?

20 *Mi. Nê daluk êv da hadêñ ngôk. Ma ngôk takêñ ma Wapômbêñ e? Miñ yalenjhaviñ môlô nosak donjom imbiñ ngôk ami.

21 *Miñ hatôm nunum êndôk Anyô Bêñ anêñ tase lôk ngôk anêñ imbiñ ami. Ma miñ hatôm nonjwan ngôk anêñ nôm lôk Anyô Bêñ anêñ imbiñ ami.

22 *Hatôm alalô nadôk Anyô Bêñ la ek ladan e? Ma hêv vovan hadêñ alalô êñ ma tem namô lôklokwan ma miñ nanêm yak ami e?

Nambô Wapômbêñ anêñ athêñ

23 *Môlô onaj nena, “Balabuñ te miñ havalon alalô lon ami. Ba malêla takatu alalô lenjhaviñ nandum ma hatôm.” Ma donjom ya Pol yahanaj nena nômkama sapêñ tem miñ nêm môlô sa lôk embatho môlô lon ami.

24 *Ba miñ lemimimbi oda anêm mavi iyom ami ma lemimimbi anyô vi iniñ mavi imbiñ.

25-30 *Ma
“Nômkama pik lôkthô ma Anyô Bêñ anêñ.” *Kapya Yen 24:1*

Yahabô Wapômbêñ ba yahanaj lôk yalenjmavi êñ ma anyôla miñ hatôm esanj ya ami. Yenanj auk nena yanjanj ma tem yanjanj. Ma yahadô ma dô. Anyô vi iniñ auk miñ havalon ya lon ami. Aêñ ba noja alim vathiap lôkthô atu ba ôêv vuli ba onjwanj. Miñ lemim malainj ami.

* **10:19:** 1Ko 8:4 * **10:20:** Lo 32:17; ALK 9:20 * **10:21:** 2Ko 6:15-16 * **10:22:** Lo 32:21 * **10:23:** 1Ko 6:12 * **10:24:** Lom 15:1-2 * **10:25-30:** Sng 24:1; 1Ko 8:7; 1Ti 4:4

Ma nê daluk doho elam o ek nu nonḡwan nôm imbiḡ i ba hudum ek nu ma miḡ onanḡ injik i liḡ ami. Nonḡwan iyom. Ma donḡtom anyôla hananḡ hadêḡ o nena nôm êntêk ma nôm ḡḡkba, êḡ ma miḡ nonḡwan ami ek nêḡ anyô daluk êḡ sa ek miḡ lamalaiḡ esak o ami. Ma miḡ yahananḡ hathak nê êvhaviḡ ami. Mi. Yahananḡ hathak nê daluk.

31 *Aêḡ ba oanḡ mena unum mena udum aisê, nundum lôkthô aêḡ iyom ek nobam Wapômbêḡ anêḡ athêḡ.

32 *Avômalô Israeḡ lo Glik lôk Wapômbêḡ anêḡ avômalô êvhaviḡ takatu, ma miḡ nundum nôḡla ek nosale i thô ami.

33 *Nômkaḡa lôkthô atu ba yahadum ma yahadum ek yanêḡ avômalô vi sa ek neja bulubiḡ. Miḡ yahabôlêḡ nôm leḡiḡmavi ek yada ami.

11

1 *Yahasopa Kilisi ba intu nosopa yaveḡgwam.

Pol hananḡ hathak nendam leḡkadôk siḡ

2 Yahayê nena môlô miḡ lemimpaliḡ yenanḡ abô ami ba yahananḡ abô mavi hathak môlô. Môlô ovalonḡ yenanḡ auk taksêbôk atu ba êdôḡ ya ba yahadôḡ môlô hathak.

3 *Yaleḡhaviḡ môlô noyala nena Kilisi ma hamô vuliḡ ek anyô ma anyô hamô vuliḡ ek avi ma

* **10:31:** Kol 3:17 * **10:32:** Lom 14:13 * **10:33:** 1Ko 9:20-22
 * **11:1:** 1Ko 4:16 * **11:3:** Stt 3:16; Ep 5:23

Wapômbêḡ hamô vuliḡ ek Kilisi.*

⁴ Ba ôpatu ba hadum ek eteḡ mek mena hananḡ Wapômbêḡ anêḡ auk bêḡ ek embatho avômalô loḡ ba hakôk kulunḡ, êḡ ma hêv mama hadêḡ Kilisi atu ba hamô vuliḡ ek yani.

⁵ Avi takatu ba enaḡ Wapômbêḡ anêḡ auk bêḡ ek embatho avômalô loḡ lôk eteḡ mek nendam leḡḡkadôk siḡ ma miḡ nekapiḡ leḡḡkadôk ḡauḡ ba popam ami. Edam leḡḡkadôk siḡ ami lôk ekapiḡ leḡḡkadôk ḡauḡ ba popam, êḡ ma hatôm êv mama hadêḡ ôpatu ba hamô vuliḡ ek i.

⁶ Avi atu ba miḡ lahaviḡ endam wakadôk ami êḡ ma nekapiḡ wakadôk ḡauḡ. Ma doḡtom nôḡm êḡ ma nôḡm mama. Ba intu avi nesak nendam leḡḡkadôk siḡ.

⁷⁻⁹ *Anyô ma hatôm Wapômbêḡ da ba hik Wapômbêḡ anêḡ lôkmaḡḡḡ thô. Ba intu yani êkôk nôḡmla êḡmô wakadôk ami. Anyô ma miḡ epesaḡ hathak avi lokwaḡ ami ma mi. Avi ma epesaḡ hathak anyô lokwaḡ. Miḡ epesaḡ anyô ek nêḡm avi sa ami, mi, avi ek nêḡm anyô sa. Ba intu avi hik anyô anêḡ lôkmaḡḡḡ thô.

¹⁰ Aêḡ ba avi nendam leḡḡkadôk siḡ êtôm lavôḡḡḡḡ te ek aḡela nêḡê.

¹¹⁻¹² Avi ibitak anêḡ anyô. Ma avi evathu anyô ba intu anyô êlêḡm anêḡ avi aêḡ iyom. Ma doḡtom

* **11:3:** Abô Glik hathak “vuliḡ” anêḡ ôdôḡḡ yanḡ nena “lokwaḡ ta”. Aêḡ ba abô 11:3 havenḡ aêḡntêk. “Kilisi ma hatôm a anêḡ lokwaḡ ta ma anyô sapêḡ ma epesaḡ hathak Kilisi ba êtôm thanḡḡ. Ma anyô hatôm a anêḡ lokwaḡ ta ma avi halêḡm anêḡ anyô ba êtôm thanḡḡ. Ma Anyô Bêḡ hatôm a anêḡ lokwaḡ ta ma hêv Kilisi ba halêḡm ba hatôm thanḡḡ.” * **11:7-9:** Stt 1:26-27; 2:18-23

nôm kama sapêḡ halêm anêḡ Wapômbêḡ. Ba intu avi takatu ba esopa Anyô Bêḡ miḡ hatôm nenaḡ nena, “Yêlô avi iyom ba yôv” mena anyô nenaḡ nena, “Yêlô anyô iyom ba yôv”. Mi.

¹³ Lemimhabi aisê? Avi miḡ edam leḡkadôk siḡ ami ba eteḡ mek hadêḡ Wapômbêḡ êḡ ma mavi e?

¹⁴⁻¹⁵ Alalô lôkthô ayala alalôaniḡ auk. Avi iniḡ leḡkadôk ḡauḡ hamô ek imbuliv leḡḡkadôk siḡ. Ma alalô anaḡ nena yani ma avi mavi. Ma doḡtom anyô atu ba wakadôk ḡauḡ daim yani tem mama.

¹⁶ Avômalô takatu ba êpôlik hathak abô êntêk nodanô! Yêlôaniḡ avi lôk avi takatu ba êvhaviḡ Anyô Bêḡ ba êmô luvuluvu ethak edam leḡḡkadôk siḡ ba intu môlô nundum aêḡ iyom.

Kolin ibuliḡ Wapômbêḡ anêḡ nôḡ matheḡ

¹⁷ Môlô othak doḡtom ma miḡ udum mavi hadêḡ avômalô vi ami. Môlô ubuliḡ i ba intu ya miḡ hatôm yanaḡ abô mavi esak môlô ami.

¹⁸ *Yahalaḡô môlô ḡê êvhaviḡ othak doḡtom ma ovak am vose hi lodôḡlodôḡ. Yakô abô êḡ bute ma avanôḡ.

¹⁹ Yakô môlô osoḡ nena lodôḡlodôḡ êḡ ma mavi ek nêḡê nena opalêla esopa Wapômbêḡ mavi ba hanaḡ mavi ma opalêla mi. Aisê?

²⁰ Môlô othak doḡtom hatôm ḡê êvhaviḡ ma osoḡ nena oḡḡ Anyô Bêḡ anêḡ nôḡ e? Mi!

²¹ Môlô doho ôḡmôḡ ba ovasiḡ nôḡ ba oḡḡ palonḡ. Ma doho ema kisi ma doho eyaḡ ba inum aleba leḡsoam bok.

²² Môlô unyak oḡḡḡaḡ lo nunum êmô mi e? Yakô môlô nôpôlik ek Wapômbêḡ anêḡ avômalô êvhaviḡ

* **11:18:** 1Ko 1:10-12

takatu ba nômkama mi ba ôngô i nena avômalô ôvathek. Ba yanaŋ aisê êndêŋ môlô? Yambam môlô e? Mi anôŋ!

²³ Anyô Bêŋ hadôŋ ya ba intu yandôŋ môlô aêntêk. Bôlôvôŋ atu ba tem nenaŋ Anyô Bêŋ Yisu bêŋ ma hawa polom

²⁴ ma hêv lamavi ma haya ba hanaŋ, “Êntêk ma yenaŋ yalenŋvinŋkupik ba yahêv ek nêŋ môlô sa. Nundum aêŋ ek lemimimbi ya.”

²⁵ *Eyaŋ vêŋ ma hawa tase te aêŋ iyom ma hanaŋ, “Êntêk ma tabô lukmuk atu ba yahavak hathak yenaŋ thalaleŋ. Waklavôŋ atu ba unum ma nundum aêŋ ek lemimimbi ya.”

²⁶ Waklavôŋ môlô oaŋ polom êntêk lôk unum halôk tase êntêk ma hanaŋ hathak Anyô Bêŋ anêŋ ŋama lôk endelêŋ.

Alalô nasô i ba naya vêŋam ka naja Anyô Bêŋ anêŋ nôŋ

²⁷ *Aêŋ ba anyôla hayaŋ lo hanum palon êŋ ma habuliŋ polom lôk tase êŋ ba Anyô Bêŋ anêŋ liŋkupik lo thalaleŋ lôk ŋama habitak hatôm nôŋ oyaŋ ba ôpêŋ tem indum abô.

²⁸ Avômalô idum ek nejaŋ polom lôk ninum êndôk tase êŋ ma nêŋ i ba neya vêŋam ka nejaŋ.

²⁹ Anyôla hayaŋ lo hanum nôŋ mathenŋ êntêk ma miŋ lahabi Yisu Kilisi liŋkupik lôk anêŋ avômalô ami, ôpêŋda hadum ba tem Wapômbêŋ nêŋ malaiŋ êndêŋ ôpêŋ.

³⁰ Aêŋ ba intu môlô doho lokwaŋ mi lôk ôpôm lijiŋ ma bêŋ anôŋ ema.

* **11:25:** Kis 24:6-8; Hib 8:8-13 * **11:27:** Hib 10:29

31 Ma donptom alalôda nasô i ba naya êṅa Wapômbêṅ miṅ hatôm indum abô ek alalô ami.

32 *Anyô Bêṅ hanaṅ alalô bêṅ ba hêv malaiṅ hadêṅ alalô ek êndôṅ alalô ek pik lo leṅ anêṅ daṅ atu ba Wapômbêṅ hêv avômalô pik vê ma tem miṅ nêṅ alalô vê imbiṅ ami.

33 Aêṅ ba aiaṅ thêlô, waklavôṅ atu ba môlô ôlêṅ othak donptom ek oṅgwaṅ, êṅ ma noyabiṅ môlôviyaṅ.

34 Ma môlô doho oma kisi ma oṅgwaṅ nôṅ êṅô unim unyak vêṅ ka nôlêṅ nosak donptom ek miṅ abô la êpôm o ami.

Wak alê atu ba yahathôk ma tem yanêṅ auk doho imbiṅ.

12

Lovak Mathêṅ anêṅ wapôm lomaloma

1 Aiaṅ thêlô yahadum ek yapesaṅ môlônim auk lokbaṅ takatu ba hathak wapôm lomaloma atu ba Lovak Mathêṅ hêv hadêṅ avômalô.

2 *Sêbôk ba môlô avômalô daluk ma elom môlô hi mayaliv ek ôêv yeṅ hadêṅ nôṅ takatu ba miṅ hatôm enaṅ abô ami.

3 *Aêṅ ba yanaṅ êndêṅ môlô nena Anyô Bêṅ anêṅ Lovak Mathêṅ hayabiṅ anyôla, êṅ ma tem miṅ yani esaṅ Yisu ba enaṅ abôṅ ami. Ma Lovak Mathêṅ iyom intu hatôm indum ôpêṅ ba enaṅ nena Yisu ma Anyô Bêṅ.

4 *Wapôm ma lomaloma ma Lovak Mathêṅ ma donptom iyom intu hêv.

* **11:32:** Hib 12:5-6 * **12:2:** Hab 2:18-19 * **12:3:** 1Jon 4:2-3
 * **12:4:** Lom 12:6

⁵ Ma kobom nênmê avômalô sa ma lomaloma ma Anyô Bêṅ ma doṅtom iyom.

⁶ Ma ku lomaloma hêk ma doṅtom Wapômbêṅ ma doṅtom iyom intu hêv lôklokwaṅ hadêṅ avômalô lôkthô ek nindum.

⁷ Lovak Mathenṅ hadum ku hamô anyô tomtom ek hêv alalô sa ek namô mavi imbiṅi.

⁸ Anyô yaṅ ma hêv Wapômbêṅ anêṅ abô auk lôkmaṅgiṅ ek enaṅ bêṅ. Ma yaṅ ma Lovak Mathenṅ êṅ hêv auk eyala Wapômbêṅ anêṅ auk lomaloma.

⁹ Ma te ma hêv auk hêvhaviṅ lôklokwaṅ. Ma te ma hêv lôklokwaṅ ek nindum anyô lijiṅ mavi.

¹⁰ Ma te ma hêv ek indum nômbithi lôklokwaṅ ma yaṅ ma enaṅ Wapômbêṅ anêṅ auk bêṅ ek embatho avômalô loṅ ma te ma hatitiṅ ṅê evatho avômalô loṅ hathak iniṅ ku ma te ma hêv abô masôm hadêṅ avômalô ma te ma hêv auk ek enaṅ abô masôm takêṅ anêṅ ôdôṅ bêṅ.

¹¹ *Ku takêṅ lôkthô ma halêm anêṅ Lovak Mathenṅ doṅtom êṅ iyom ba hêv hadêṅ anyô tomtom hatôm yanida anêṅ lahaviṅ.

Alalô lôkthô ma kupik doṅtom êṅ anêṅ lôbôlôbô

¹² *Kupik ma doṅtom iyom, ma doṅtom anêṅ lôbôlôbô hamô. Anêṅ lôbôlôbô takêṅ ma bêṅ anôṅ, ma doṅtom kupik doṅtom hayabiṅ. Ma Kilisi da anêṅ aêṅ iyom.

¹³ *Alalô lôkthô athik athak Lovak Mathenṅ doṅtom ba abitak kupik doṅtom, avômalô Israel lôk avômalô Glik ma ṅê lôk alaṅsi lôk ṅê alaṅsi mi, alalô

* 12:11: 1Ko 7:7 * 12:12: 1Ko 10:17 * 12:13: Gal 3:28

sapêḡ abitak hatôm kupik doḡtom iyom. Ma Lovak Mathen doḡtom intu hamô alalô lôkthô kapôlôḡḡ.

¹⁴ Ma kupik ma miḡ epesaḡ hathak nômla doḡtom ami. Mi. Bêḡ anôḡ.

¹⁵ Veḡ kapô hanaḡ nena, “Bahaḡ ma yaḡda ma veḡ kapô ma yaḡda. Ba intu ya miḡ kupik bute ami.” Êḡ ma abô avanôḡ e? Mi. Veḡ kapô ma kupik êḡ bute.

¹⁶ Leḡôndôḡ hanaḡ nena, “Malaḡdaluk ma yaḡda ma leḡôndôḡ ma yaḡda. Ba intu ya miḡ kupik bute ami.” Êḡ ma abô avanôḡ e? Mi. Leḡôndôḡ ma kupik êḡ bute.

¹⁷ Aêḡ ba kupik lôkthô ma malaḡdaluk iyom ma tem alalô nanaḡ aisê? Ma kupik lôkthô ma leḡôndôḡ iyom, ma tem alalô nadiḡu ôv aisê?

¹⁸ Odaḡô! Wapômbêḡ hapesaḡ kupik êḡ bu tomtom halôk ida iniḡ loḡ hatôm yanida anêḡ lahaviḡ.

¹⁹ Ba intu kupik êḡ bute iyom ma kupik lôkthô tem aisê?

²⁰ Aêḡ ba kupik êḡ anêḡ lôbôlôbô hamô ma doḡtom anêḡ kupik ma doḡtom.

²¹ Malaḡdaluk miḡ hatôm êpôlik esak bahaḡ ba enaḡ, “O dô!” Ma leḡkadôk miḡ hatôm êpôlik esak veḡkapô ba enaḡ, “O dô!”

²² Mi! Kupik lôkthô ma anêḡ loḡ pulusik hamô ba loḡ pulusik takêḡ ma bêḡ ek eyabiḡ o mavi.

²³ Kupik anêḡ loḡ mama alalô athak apesaḡ lôk aluviḡ mavi ba adô hêk loḡ kapô.

²⁴ Ma kupik anêḡ loḡ mama mi ma miḡ alalô athak ik kup ami. Ma Wapômbêḡ hapesaḡ kupik anêḡ lôbôlôbô atu ba ethak doḡtom ma hêv athêḡ bêḡ hadêḡ loḡ mama

²⁵ ek batu miñ nabaki vose ni lodôñlodôñ ami ma nanêm i sa ni ba êlêm.

²⁶ Bute hawa vovañ, lôkthô ewa vovañ. Ma bute hawa athêñ bêñ, êñ ma lôkthô êbôi.

²⁷ *Môlô ma Kilisi liñkupik ba môlô tomtom ma hatôm yani anêñ kupik lôbôlôbô atu.

²⁸ *Nê êvhaviñ Anyô Bêñ ma hêv ku lomaloma hadêñ i. Mông anôñ ma aposel, hayô hêk ma plopet, ma haven yam ma kêdôñwaga, vêm ma nê ku idum nômbithi lôk nê takatu ba idum avômalô mavi lôk nê takatu ba êv avômalô sa lôk avaka ku lôkthô ma nê enañ abô masôm.

²⁹ Aêñ ba môlô doho lêk aposel ma doho plopet ma doho kêdôñwaga lôk doho idum nômbithi

³⁰ ma doho idum avômalô mavi lôk doho enañ abô masôm ma doho ik abô masôm liliñ êñ ma mavi.

³¹ *Wapôm lomaloma takatu ba hamôñ ek vi, êñ ma ôpôviñ o ek onja.

Êntêk ma loñôndê mavi anôñ te intu tem yangik thô êndêñ môlô.

13

Loñôndê leññhaviñ

¹ Ôpatu ba hanañ abô masôm lôk añela iniñ abô lomaloma ma donjom lahaviñ avômalô ami, yani êñ hatôm subim atu ba ik ba halañ mayaliv lôk yeñ belev atu ba ibi ba pôk lili oyañ.

² *Ma ôpatu ba hanañ Wapômbêñ anêñ auk bêñ mena hawa auk hathak auk loñ kapô ba hanañ

* 12:27: Lom 12:5

* 12:28: Ep 4:11-12

* 12:31: 1Ko 14:1

* 13:2: Mat 17:20

auk lôkmanġin mena anyô hêvhavinġ ba hananġ ba dumlôlê haviyô ba hi, ma donġtom lahavinġ mi hêk ôpêġ ma anêġ ku ma nôġm oyaġ.

³ Ma anyôla hêv anêġ nôġmkama ek hêv ġê siv sa lôk hêv ida hatôm da atum ma donġtom miġ lahavinġ avôġmalô ami, nôġm êġ miġ hêv yanida sa ami.

⁴ Ôpatu ba lahavinġ avôġmalô, yani ma yôhok mavi ba nêġm la êndêġ avôġmalô. Yani miġ ladaġ lôk ebam yanida ba êġbôi ami.

⁵ Ma miġ indum nôġm mama lôk êtôm anyô palonġ lôk miġ laġaġa kethenġ oyaġ lôk embalonġ auk esak kambom bôsêbok ami.

⁶* Lenġhavinġ ma miġ habôi hathak kambom ami, mi, habôi hathak abô avanônġ iyom.

⁷ *Ôpatu ba lahavinġ avôġmalô hathak hamô malinġyaô ma anêġ hêvhavinġ hamiġ lôklokwaġ. Ma hathak hêv ma ek Wapôġmbêġ ba hamiġ majaġ.

⁸ Kobom lenġinġhavinġ i ma anêġ daġ mi. Ma opalêla takatu ba enaġ abô plopet ma thêlôninġ ku tem anêġ daġ. Lôk abô masôm lomaloma, ġinġaġ takêġ tem êġġêk tinġinġ. Lôk auk lôkmanġinġ tem ende ba ni.

⁹ Ma alalô ayala Wapôġmbêġ anêġ auk dokte iyom lôk anaġ anêġ auk dokte iyom.

¹⁰ Ma waklavônġ atu ba Yisu endelêġm ma ku sapêġ tem êyô anêġ daġ ba injik anônġ ma tem enja lonġ ek ku takêġ lôkthô.

¹¹ Sêbok ma ya amena ma yahanaġ abô inaġ amena lôk yalenġhabi inaġ amena ma yenaġ auk inaġ amena. Ma yahabitak anyô ma yahatak auk amena.

* 13:6: Lom 12:9 * 13:7: 1Pi 4:8

12 Lêk ma alalô ayê lôk anôñ ami. Mi. Ayê dahô oyañ. Ma embeñ yam ma tem nagê lôk anôñ. Lêk ayala dokte iyom ma embeñ yam ma tem nayala anôñ biñ hatôm Wapômbêñ lêk hayala alalô lôkthô katô anôñ.

13 *Ma nôm lô êntêk iyom hêk. Êvhaviñ lôk êv maleñ ek Wapômbêñ ma leñhaviñ. Ma donjom leñhaviñ iyom intu bêñ ek nôm lô êntêk.

14

Alalô leññmavi anôñ ek nanañ Wapômbêñ anêñ abô

1 *Nosopa loñôndê leññhaviñ iyom ba non-dañviñ ek nonañ Lovak Mathen anêñ abô lomaloma. Lôk nômbêñ ba nôpôviñ am lôklokwañ ek nonañ Wapômbêñ anêñ auk bêñ ek embatho avômalô loñ.

2 Ma opalê atu ba hanañ hathak abô masôm miñ hanañ hadêñ avômalô pik ami. Mi. Hanañ hadêñ Wapômbêñ ba hanañ abô loñ kapô atu ba Lovak Mathen hêv hadêñ yani. Ba anyôla miñ hatôm eyala anêñ ôdôñ ami.

3 Ma opalêla takatu ba idum ek nembatho avômalô loñ ma nanañ Wapômbêñ anêñ abô esak avômalô pik iniñ abô, ôpêñ havatho thêlô loñ lôk hathô thêlô ba haya lôk hêv abô labali hadêñ i.

4 Ma ôpatu ba hanañ abô masôm havatho yanida loñ. Ma donjom ôpatu ba hanañ Wapômbêñ anêñ auk hathak avômalô pik iniñ abô, yani havatho avômalô êvhaviñ loñ.

* 13:13: 1Te 1:3 * 14:1: 1Ko 12:31; 14:39

⁵ Yalenḡhaviḡ mōlō lōkthō nonaḡ abō masōm. Ma doḡtom yenaḡ auk lōklokwaḡ nena nonaḡ Wapōmbēḡ anēḡ auk bēḡ ek embatho avōmalō loḡ. Ôpatu ba havatho avōmalō êvhaviḡ loḡ ma bēḡ anōḡ ek ôpatu ba hanaḡ hathak abō masōm. Ma doḡtom anyōla hik abō êḡ liliḡ ba havatho avōmalō êvhaviḡ lōkthō loḡ, êḡ ma mavi anōḡ aēḡ iyom.

⁶ Aēḡ ba aiyaḡ thêlō, nodanō! Yahathōk ek mōlō ba yahanāḡ abō lōk auk mena yahik Wapōmbēḡ anēḡ auk loḡ kapō thō mena yahadōḡ avōmalō mena yahanāḡ Wapōmbēḡ anēḡ auk bēḡ, êḡ ma hatōm yahavatho mōlō loḡ. Ma doḡtom yahanāḡ abō masōm ba miḡ mōlō oyala ami, êḡ ma yavatho mōlō loḡ aisê?

⁷ Ma mōlō lemimimbi esak abiḡ lōk gita. Thêlō ma miḡ nōm lōkmala ami. Ma doḡtom iniḡ asēḡ hamō. Ma thêlōniḡ pōk halaḡ mayaliv êḡ ma tem miḡ alalō nadaḡō iniḡ asēḡ mavi ami.

⁸ Ma lavuak miḡ halaḡ mavi ami ma avōmalō tem nêpōpêk i ek nijik vovak aisê am?

⁹ Ma mōlō vemimbôlêk ma aēḡ iyom. Mōlō onāḡ abō masōm ma avōmalō tem neyala aisê? Abō êḡ ma hatōm lovak ba miḡ eyala ami.

¹⁰ Yakō ek abō lomaloma takatu ba hêk pik bēḡ êntêk lōkthō iniḡ ôdōḡ hamō.

¹¹ Aēḡ ba miḡ yahayala abō atu ba anyō yaḡ hanaḡ anēḡ ôdōḡ ami, êḡ ma hatōm ya anyō loḡ buyaḡ ma yani anyō loḡ buyaḡ.

¹² Ma mōlō aēḡ iyom. Mōlō othak ôpōviḡ ek nundum Lovak Mathēḡ anēḡ ku lomaloma. Aēḡ ba nundilup esak ku yaḡ atu ba tem embatho avōmalō êvhaviḡ lōkthō loḡ.

13 Ba intu opalêla takatu ba enañ abô hathak abô masôm ma neteñ mek ek nijik iniñ abô êñ liliñ ek avômalô lôkthô neyala.

14 Ma yahateñ mek hathak abô masôm, êñ ma yadahôlôñ hateñ mek êñ. Ma donjom yenañ auk miñ havalon ami.

15 Aêñ ba yandum aisê? Mek atu ba yadahôlôñ hateñ ma yenañ auk eteñ imbiñ. Lôk yeñ atu ba yadahôlôñ hêv ma yenañ auk nêv imbiñ.

16 Hôêv lemmavi hadêñ Wapômbêñ hathak abô masôm ma ôpatu ba miñ halanô ami tem miñ hatôm eyala abô atu ba honañ ami. Ba tem miñ enañ nena “avanôñ” esak anêv mek êñ ami.

17 Odanêv mek êñ mavi ma donjom miñ havatho ôpêñ lon ami.

18 Yahamôñ ek môlô lôkthô hathak yahanañ abô masôm ba intu yahanañ yalenmavi hadêñ Wapômbêñ.

19 Ma yahamô ñê êvhaviñ malêvôn ba yahanañ abô bidonña hathak avômalô da iniñ abô ek yanêv auk êndêñ i, êñ ma mavi. Ma abô daim hatôm 10,000 hathak abô masôm êñ ma tem thêlô neja auk aisê?

20* Aiyañ thêlô, notak auk hathak nundum kambom êtôm avômena kasek takatu ba miñ eyala nômla ami ma noja ñê bôk talañ yôv iniñ auk.

21* Eto hêk abô balabuñ nena Wapômbêñ hanañ avômalô Islel bêñ ba hanañ,
 “ Tem yanjik vovak ba yanañ abô masôm
 lôk ñê pik yañ iniñ abô
 êndêñ avômalô,

* 14:20: Ep 4:14 * 14:21: Ais 28:11-12

ma donɔtom thêlô tem miɲ nedaɲô ya ami.’
Anyô Bêɲ hanaɲ aêɲ.” *Aisaia 28:11-12*

22 Ba intu abô masôm ma hatôm lavôɲiɲ ba êv hadêɲ nê daluk ek injik i thô. Ma abô takatu ba enaɲ ek havatho avômalô loɲ ma hatôm lavôɲiɲ ba êv hadêɲ nê êvhaviɲ.

23* Avômalô êvhaviɲ lôkthô ethak donɔtom ba enaɲ abô masôm lôk vi atu ba miɲ êvhaviɲ ami ba miɲ êdôɲ i ami, elanô abô êɲ, ma tem nenaɲ nena môlô ma avômalô molo.

24* Ma donɔtom môlô onanɲ Wapômbêɲ anêɲ auk bêɲ ek embatho avômalô vi loɲ, ma auk êɲ intu tem indum abô esak anyô vi ek nede i liliɲ.

25 Malêla takatu ba havuɲi hamiɲ yani kapô tem imbitak yaiɲ. Êɲ ma tem yani endek vadôɲ lêlô ba nêɲ yeɲ êndêɲ Wapômbêɲ ba enaɲ bêɲ nena, “Avanôɲ biɲ! Wapômbêɲ lêk hamô haviɲ môlô!”

Ku nêɲem yeɲ lôkthô imbitak thêthônɲ

26* Aêɲ ba aiaɲ thêlô, alalô nanaɲ aisê? Alalô ayô athak donɔtom ma doho nêɲem yeɲ ma doho nêndôɲ avômalô ma doho nenaɲ Wapômbêɲ anêɲ abô loɲ kapô ma doho nenaɲ abô masôm ma doho nenaɲ abô êɲ anêɲ ôdôɲ bêɲ. Nômbêɲ êɲ imbitak aêɲ ek embatho avômalô êvhaviɲ loɲ.

27 Ba intu anyô ju mena lô la nenaɲ abô masôm ma te êmônɲ ma yaɲ embenɲ yam ma te embenɲ yam anônɲ ek anyô lôkauk la hamô ma enaɲ abô êɲ anêɲ ôdôɲ bêɲ.

28 Aêɲ ba ôpatu ba hanaɲ abô masôm anêɲ ôdôɲ bêɲ te miɲ hamô avômalô malêvônɲ ami, êɲ ma

* 14:23: Ap 2:13 * 14:24: Jon 16:8 * 14:26: 1Ko 12:8-10

ôpatu ba hanaŋ abô masôm bônôŋ ba imiŋ. Yani enaŋ thikuthik êndôk yanida ni ek Wapômbêŋ.

²⁹ *Lokwanju mena lô la takatu ba Wapômbêŋ hêv abô hadêŋ i ek nenaŋ ma takatu ba êmô ek elañô nititiŋ abô takêŋ katô.

³⁰ Anyôla hanaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô hamiŋ ba Wapômbêŋ hêv abô halôk anyô yaŋ kapô ek enaŋ, ma ôpêŋ êndôk êmô biŋ ma yaŋ atu imbiyô enaŋ

³¹ ek mólô sapêŋ tomtom nonaŋ abô ek avômalô sapêŋ nedaŋô ba neja auk ek embatho i loŋ.

³²⁻³⁴ *Wapômbêŋ hathak hasup avômalô sapêŋ ethak doŋtom lôk kapôlôŋiŋ doŋtom. Ma miŋ hadum nômla mayaliv ami. Aêŋ ba avômalô enaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô bêŋ, thêlô ethak eyabiŋ veŋiŋbôlêk.

Avômalô êvhaviŋ ethak doŋtom êŋ ma avi nêômô bônôŋ. Avômalô ôdôŋ êvhaviŋ takatu ba êmô luvu-luvu ethak idum aêŋ. Thêlô miŋ hatôm nenaŋ abô ami. Ma thêlôda nêômô anyô vibiŋ êtôm atu ba abô balabuŋ hanaŋ.

³⁵ Avômalô êvhaviŋ lêk ethak doŋtom ek nênem yeŋ, ma avi la hamiŋ ba hanaŋ abô, êŋ ma nôm mama. Aêŋ ba avi idum ek neja auk ma ini unyak am ka miŋ nenaŋ injik vêŋi liŋ.

³⁶ Ma mólô osoŋ nena mólôda intu Wapômbêŋ anêŋ abô anêŋ alaŋ e?

³⁷ *Anyô la hasoŋ nena yani anyô hanaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô hadêŋ avômalô vi mena hadum Lovak Mathêŋ anêŋ ku lomaloma, êŋ ma

* **14:29:** 1Te 5:21 * **14:32-34:** 1Ko 11:3; 1Ti 2:12 * **14:37:** 1Jon 4:6

enaŋ bêŋ nena abô êntêk yahato ma Wapômbêŋ anêŋ balabuŋ mena mi e?

³⁸ Opalêla takatu ba êpôlik hathak abô êntêk ma nôpôlik esak i aêŋ iyom.

³⁹ Aêŋ ba aiaŋ thêlô, nôpôviŋ am ek nonaŋ Wapômbêŋ anêŋ auk bêŋ ek embatho avômalô loŋ ma miŋ nôŋgwêk abô masôm loŋ siŋ ami.

⁴⁰ Ma nundum ku lôkthô thêthônŋ ma miŋ may-aliv ami.

15

Kilisi bôk hama ba haviyô hathak loŋbô

¹ Aiaŋ thêlô, yahadum ek yaŋgik môlônim auk liŋ esak Abô Mavi takatu ba bôk yahananŋ hadêŋ môlô yôv. Môlô bôk olaŋô ba lêk umiŋ lôklokwaŋ.

² Ma doŋtom yakô môlônim ôêvhaviŋ êŋ anêŋ anôŋ mi. Môlô ovaloŋ abô takatu ba bôk yahananŋ bêŋ hadêŋ môlô lôklokwaŋ êŋ ma tem nêŋ môlô bulubiŋ.

³ *Abô bôk êdônŋ ya hathak ma yahadônŋ môlô aêntêk. Abô êntêk ma auk lôkthô anêŋ ôdônŋ. Kilisi hama ek hêv alalôaniŋ kambom lôkthô vê hatôm atu ba bôk eto yôv.

⁴ *Ba elav yani ma wak te lô ma haviyô hatôm atu ba bôk eto yôv.

⁵ *Pita hayê yani vêŋ ma aposel laumiŋ ba la-havuju êyê yani.

⁶ Vêŋ ma avômalô êvhaviŋ hatôm 500 ethak doŋtom êmô ba êyê yani. Bêŋ anôŋ êmô lôkmala ma vi bôk ema.

* **15:3:** Ais 53:5-12 * **15:4:** Mat 12:40; Ap 2:24-32 * **15:5:** Mat 28:16-17; Luk 24:34

7 *Ma yani hik i thô hadêḡ Jems vêm ma aposel lôkthô.

8 *Ma ya hatôm amena atu ba evolonḡ ba intu yani hiki thô hadêḡ ya havenḡ yam anôḡ.

9 *Yahabulinḡ Wapômbêḡ anêḡ avômalô êvhavinḡ ba intu yahatôm aposel yaônalôk ba ya miḡ anyô mavi ek nendam ya nena aposel ami.

10 *Ma Wapômbêḡ hêv anêḡ wapôm hadêḡ ya ba hik anôḡ ek yambitak aposel. Yahadum ku bêḡ anôḡ hamôḡ ek aposel vi. Ma donḡtom yada miḡ yahadum ku takêḡ ami ma Wapômbêḡ anêḡ wapôm atu ba hamô havinḡ ya.

11 Yêlô lôk aposel sapêḡ athak anaḡ abô donḡtom hadêḡ môlô ba abô takêḡ intu bôk ôêvhavinḡ yôv.

Avômalô ḡama tem nimbiyô

12 Yêlô athak anaḡ nena Yisu haviyô anêḡ ḡama ma aisê ka môlô vi onaḡ nena miḡ hatôm imbiyô ami?

13 Aêḡ ba ḡê ḡama miḡ iviyô ami, êḡ ma Kilisi miḡ bôk haviyô anêḡ ḡama ami.

14 Ma Kilisi miḡ bôk haviyô hathak lonḡbô ami, êḡ ma yêlôaniḡ abô takatu ba anaḡ ma anêḡ anôḡ mi hatôm môlônim ôêvhavinḡ anêḡ anôḡ mi aêḡ iyom.

15 Yêlô anaḡ nena Wapômbêḡ bôk hik Kilisi linḡ. Ma ḡê ḡama miḡ iviyô hathak lonḡbô ami, êḡ ma Wapômbêḡ miḡ bôk hik Kilisi linḡ ami ba yêlô êv Wapômbêḡ anêḡ abô lelalilinḡ ba adum hatôm abôyaḡ. Êḡ ma malainḡ bêḡ.

16 Ma ḡê ḡama miḡ iviyô ami, êḡ ma Kilisi miḡ bôk haviyô havinḡ ami.

* 15:7: Ap 1:3-4

* 15:8: Ap 9:3-6

* 15:9: Ep 3:8; 1Ti 1:15

* 15:10: 2Ko 11:23

17 Ma Kilisi miñ haviyô ami, êñ ma môle nim kambom hamô denañ ba môle nim ôêvhaviñ miñ hatôm nê môle sa ami.

18 Ba avômalô takatu ba bôk êmô haviñ Yisu Kilisi ba ema ma thêlô êñ bôk êv yak haviñ.

19 Ma alalô ason nena alalôaniñ êvhaviñ hêv alalô sa hamô pik êntêk iyom, êñ ma alalô kambom anôñ ma nê puliñ takatu ba avômalô vi enañ nena “Alikaknena!” êmô mavi ek alalô.

Yisu haviyô anêñ ñama

20 Ma donptom Kilisi bôk haviyô yôv anêñ ñama. Yani hatôm vuñ môm atu ba halôk môm ba hayôk. Ba alalô ayê vuñ môm êñ ma ayala nena bêñ anôñ tem êyôk emben yam. Ma Yisu haviyô môm ba nê ñama lôkthô tem nimbiyô esak loñbô aêñ iyom.

21 *Ma anyô yañ hadum ba ñama habitak. Ma yañ hadum ba nê ñama iviyô hathak loñbô.

22 Aêñ ba alalô ma Adam anêñ avômalô ba intu tem nama. Ma donptom vi atu ba êvhaviñ Kilisi tem neja lôkmala esak loñbô.

23 *Ba ôdôm ju êñ iniñ wakma da hamô. Kilisi ma hatôm vuñ yôk môm atu ba bôk haviyô ba tem endelêm ek anêñ avômalô nimbiyô aêñ iyom.

24-25 *Kilisi tem eyabiñ anêñ nômkama lôkthô endeba etak nê takatu ba ik vovak hadêñ yani nê môm vakapô vibiñ am. Êñ ma pik lo len anêñ dan tem êyô ma tem imbuliñ kiñ lo nê bêñbêñ ma ngôk lomaloma. Ma nê loñ lôkliñyak êmbôni êndêñ Lambô Wapômbêñ.

26 *Ma nôm kambom anôñ atu ba yani imbuliñ

* 15:21: Lom 5:12

* 15:23: 1Te 4:16; ALK 20:5

* 15:24-25:

Mat 22:44 * 15:26: ALK 20:14

embenj yam, ênj ma njama

²⁷ *hatôm bôk enanj nena,

“Bôk etak nômkama lôkthô hamô yani vakapô
vibiņ.” *Kapya Yej 8:6*

Aênj ba Wapômbênj da hatak nômkama lôkthô hamô
Kilisi vakapô vibiņ. Ba intu alalô lôkthô ayala nena
nômkama lôkthô tem êmô Kilisi vakapô vibiņ ma
donjom Wapômbênj da hamô vuliņ.

²⁸ Wapômbênj hadum anênj ku hatak nômkama
sapênj hamô Kilisi vakapô vibiņ endeba anênj danj
ma tem etak Nakadunj êmô yani vibiņ, Lambô atu
ba hatak nômkama lôkthô hamô Nakadunj vibiņ ek
Wapômbênj êmô nômkama sapênj vuliņ.

²⁹ Ma njê njama miņ ewa lôkmala hathak lonjbô ami
ma aisê hathak njê takatu ba ithik njanj ek nênenê njê
njama sa? Aênj ba njê njama miņ iviyô ami ma idum
aênj eka?

³⁰ *Ma aisê ka yêlô ana lonj takatu ba yêlô apôm
malaiņ lomaloma?

³¹ Wak nômbênj intu ma yahama! Aiyanj thêlô,
yahabôya hathak môlô ek môlônim ôêvhaviņ Yisu
Kilisi alalôaniņ Anyô Bênj atu ba hadum ku hamiņ
môlô ba yahananj abô avanônj.

³² *Bôk yaha Epesus yôv ek yangik vovak imbiņ
alim kambom atu. Ma abô hathak njê njama iviyô
hathak lonjbô ma abô ênj abôyanj, ênj ma tem miņ
yandum aênj ami. Mi. Tem yasopa avômalô iniņ
abô nena,

“Alalô nanjanj ba nanum yapiņ ek yamuņ ma tem
alalô nama.” *Aisaia 22:13*

* 15:27: Sng 8:6 * 15:30: Lom 8:36 * 15:32: Ais 22:13

³³ Abô bute hanañ nena, “Avômalô kambom ethak ibuliñ avômalô mavi.” Ba intu miñ nosopa avômalô takatu ba esau môlô ami.

³⁴ Môlô doho miñ oyala Wapômbêñ ami. Ba intu yahanañ ek nê m mama êndêñ môlô. Aêñ ba môlô nubiyô nombeñ thêthôñ ba notak unim kambom.

Kupik atu ba haviyô hathak loñbô ma tem yanđa

³⁵ Ma doho enañ, “Avômalô ñama tem nimbiyô aisê? Ma tem neja kupik alê?”

³⁶ *Môlô avômalô auk mi! Miñ hovatho yanvêk ami êñ ma tem enja lôkmala esak loñbô aisê?

³⁷ Hovatho ku te ma hovatho anêñ anôñ e? Mi. Hovatho anêñ vêk iyom.

³⁸ Wapômbêñ da hêv yanvêk takêñ iniñ liñkupik hatôm yanida anêñ lahaviñ. Yani hêv yanvêk takêñ da leñviñkupik tomtom.

³⁹ Vathiap lôkthô miñ hatôm donjom ami. Anyô iniñ vathiap yanđa, ma alim iniñ te da, menak iniñ te da, ma alim ñgwêk iniñ te da.

⁴⁰ Ma nômkama leñ hamô ma nômkama pik hamô. Ma nômkama leñ da anêñ lêlêyan hamô ma nômkama pik anêñ lêlêyan da hamô aêñ iyom.

⁴¹ Ma wak anêñ lêlêyan yanđa ek ayôñ anêñ ma vuliñ anêñ te da. Ma vuliñ lomaloma da iniñ lêlêyan hamô aêñ iyom.

⁴² Ma kupik takatu ba iviyô hathak loñbô iniñ lêlêyan hamô aêñ iyom. Ma kupik atu ba elav halôk lôv ma hapalê. Ma kupik atu ba haviyô êñ ma yanđa ba tem miñ epalê ami.

* **15:36:** Jon 12:24

43 *Kupik atu ba elav êḡ ma anêḡ athêḡ mi. Ma kupik atu ba haviyô hathak loḡbô êḡ ma lôkmaḡḡ. Ma kupik atu ba elav, êḡ ma vauna. Ma kupik atu ba haviyô hathak loḡbô ma anêḡ lôklokwaḡ bomaḡ.

44 Kupik atu ba elav ma kupik pik. Ma kupik atu ba haviyô hathak loḡbô ma kupik dahô lôkmala. Avanôḡ. Kupik pik hamô ba intu kupik leḡ hamô aêḡ iyom.

45 *Bôk eto nena,

“Adam môḡ habitak hatôm nôḡm lôkmala.” *Môḡ
Anôḡ 2:7*

Ma doḡtom Adam yaḡ atu ba haveḡ yam ma kupik dahô lôkmala anêḡ ôdôḡ ba tem nêḡm lôkmala.

46 Aêḡ ba dahô êḡ miḡ habitak môḡ ami. Ma kupik pik atu ba hamôḡ vêḡmam ka miḡ dahô lôkmala êḡ haveḡ yam.

47 Ma anyô môḡ habitak anêḡ pik ma anyô yaḡ haveḡ yam halêḡm anêḡ malak leḡ aêḡ iyom.

48 Aêḡ ba avômalô takatu ba êḡmô pik, êḡ ma anyô pik atu anêḡ. Ma avômalô malak leḡ ma êḡtôm anyô malak leḡ atu anêḡ.

49 Alalô lêk awa leḡviḡkupik anyô pik anêḡ ma embeḡ yam ka tem naja anyô malak leḡ anêḡ liḡkupik aêḡ iyom.

50 Aiyaḡ thêlô, yahanaḡ nena kupik lôk thalaleḡ atu ba hapalêḡ tem miḡ êḡmô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak ami. Ma nôḡm atu ba hapalêḡ tem miḡ enja nôḡm atu ba tem miḡ epalêḡ anêḡ loḡ ami.

* 15:43: Plp 3:20-21 * 15:45: Stt 2:7

51 *Nodaŋô! Ya tem yanaŋ abô loŋ kapô te êndêŋ môlô. Alalô sapêŋ tem miŋ nama ami ma leŋviŋkupik sapêŋ tem imbitak yaŋda.

52 Alalô tem nadaŋô abiŋ ali atu ba anêŋ daŋ anêŋ asêŋ ma kasana ma tem nê ŋama nimbiyô ma kupik palê mi ma alalô tem nambitak yaŋda.

53 *Ma kupik palê êŋ imbuliv i esak kwêv yaŋ atu ba tem miŋ epalê ami. Ma kupik ŋama êŋ imbuliv i esak kwêv yaŋ atu ba tem miŋ ema ami.

54 *Ma kupik palê êŋ havuliv i hathak kwêv yaŋ atu ba tem miŋ epalê ami lôk kupik ŋama havuliv i hathak kwêv yaŋ atu ba tem miŋ ema ami aêŋ iyom, êŋ ma abô atu ba bôk eto tem imbitak avanôŋ nena,

“Lôklokwaŋ lovak ba hatôkwêŋ ŋama.” *Aisaia 25:8*

55 **“Ŋama ma anêŋm lôklokwaŋ o lovak êsê?
Ŋama ma anêŋm siniŋ nuŋgwik anyô vônô êsê?”*
Hosea 13:14

56 *Ŋama anêŋ siniŋ ma kambom lomaloma. Ma kambom hawa lôklokwaŋ hêk balabuŋ.

57 Ba nanêŋm leŋiŋmavi êndêŋ Wapômbêŋ! Yani hêv alalôaniŋ Anyô Bêŋ Yisu Kilisi atu ba hadum ba alalô athak lovak.

58 Yenaŋ aiyaŋ lôkma anôŋ, môlô oyala nena udum Anyô Bêŋ anêŋ ku ba ku êŋ tem miŋ anôŋ mi ami. Mi. Ba intu numiŋ lôklokwaŋ ma miŋ notak nômla ek êyôkwiŋ môlô ami. Ma nônêŋm am dedaŋ ek nundum Wapômbêŋ anêŋ ku êŋ.

* **15:51:** Mat 24:31; 1Te 4:15-17 * **15:53:** 2Ko 5:4 * **15:54:** Ais 25:8
* **15:55:** Hos 13:14 * **15:56:** Lom 7:13

16

Pol hanaŋ hathak da atu ni Jelusalem

¹ *Yahanaŋ abô êntêk hathak da takatu ba tem môle nônêm êndêŋ Wapômbêŋ anêŋ avômalô mathêŋ. Nundum êtôm atu ba yahanaŋ hadêŋ avômalô êvhaviŋ takatu ba êmô Galesia.

² Sonda lôkthô anêŋ wak te mông ma vithêla atu ba ôpôm ma nômbi sam ni lodônglodông ba notak valuseleŋ da êndôk kolopak te ek imbitak bêŋ anông ek yahayô ma da takêŋ bôk usup yôv.

³ Ma nodam anyô doho ek yato kapya te imbiŋ ek injik i thô ek neja môle nim wapôm takêŋ ba ini Jelusalem.

⁴ Injo. Tem yana mena mi la. Yaha ma tem nê êŋ nimbiŋ ya ek yêlô ana.

Pol lahaviŋ ni Kolin

⁵ *Tem yana Masedonia ba yamô wak doho vêm ka tem yasôk ek môle.

⁶⁻⁷ *Yahathông. Miŋ yalenhaviŋ yanğê môle ma yatak môle ketheŋ ami. Yalenhaviŋ nena yamô imbiŋ môle êtôm wak doho vêmam êtôm Anyô Bêŋ anêŋ lahaviŋ. Ba intu beleŋ simbak haviŋ ba tem yamô imbiŋ môle wak doho mena injo ek batu môle nônêm ya sa ek loŋ alêla takatu ba tem yana.

⁸⁻⁹ *Avômalô Epesus bêŋ anông ethak êdô yenaŋ ku. Ma doŋtom loŋondê nindum ku ek nênêm i sa lêk abyaŋ ba intu tem yamô loŋ êŋ endeba Pentikos.

¹⁰ *Timoti hadum Anyô Bêŋ anêŋ ku hatôm ya.

* **16:1:** Lom 15:25-26; 2Ko 8:1-9 * **16:5:** Ap 19:21 * **16:6-7:**

Lom 15:24 * **16:8-9:** Ap 19:8-10; 2Ko 2:12 * **16:10:** 1Ko 4:17

Ba intu yani hathôk ma môlô noyabiņ am ek yani miņ êkô esak môlô ami. Ma wak takatu ba hamô havin môlô ma noyabiņ yani mavi.

11 *Ma miņ nôndô ek noja yani thô ami. Ma hatak môlô ma nônem yani ni lôk lamavi ek batu endelêm êndêņ ya. Tem yayabiņ yani lôk iviyaņ takatu ba tem nêlêm nimbiņ yani.

12 *Yahanaņ hathak alalôaniņ aiyaņ Apolo. Yahanaņ abô lôklokwaņ ek yani êsôk imbiņ iviyaņ doho ek nêgê môlô. Yani popabuk ek êsôk ma tem yani êsôk êndêņ wak alê atu ba yanida lahaviņ.

13 Nômô lêlê lôk nobaloņ êvhaviņ loņ. Numin lôklokwaņ êtôm anyô nê.

14 Ma nundum nômkama lôkthô esak leņiņhaviņ iyom.

15 *Môlô oyala nena Stepanas lôk anêņ avômalô, thêlô ma avômalô êvhaviņ môņ hamô Akaia. Ma thêlô êv i dedauņ ek êv avômalô mathen sa. Aiyaņ thêlô, yahêv abô lôklokwaņ hadêņ môlô

16 ek nômolô avômalô takêņ lôk avômalô takatu ba ethak idum Wapômbêņ anêņ ku vibin.

17 Ya miņ yahamô havin môlô ami ba yalen hik ya bêņ anôņ. Ma doņtom Stepanas lo Potunatus ma Akaikus lêk êlêm ba intu yalen halôk biņ

18 lôk yalen mavi. Ma môlô aêņ iyom. Aêņ ba noja nê anêņ aêņ thô êtôm nê athêņ bêņ.

Abô anêņ daņ

19 *Avômalô êvhaviņ anêņ plovins Esia êv iniņ leņiņmavi hadêņ môlô. Akwila lo Plisila enaņ iniņ

* 16:11: 1Ti 4:12 * 16:12: 1Ko 3:6 * 16:15: 1Ko 1:16 * 16:19: Ap 18:2,18,26

leñiñhaviñ anôñ hathak Anyô Bêñ anêñ athêñ lôk avômalô vi atu ba êv yeñ êmô thai iniñ unyak.

²⁰ Nê êvhaviñ lôkthô anêñ loñ êntêk êv iniñ leñiñmavi hadêñ môlô. Ma nokam am esak kobom yôhok mathen.

²¹ Ya Pol da yahato yalenmavi êntêk hathak ya da yabahen.

²² *Anyôla miñ lahaviñ Anyô Bêñ ami, vovañ tem êpôm yani. Ôlêm, Anyô Bêñ.

²³ Anyô Bêñ Yisu anêñ wapôm êmô imbiñ môlô.

²⁴ Yenañ yalenhaviñ êmô imbiñ môlô lôkthô esak Yisu Kilisi anêñ athêñ.

* **16:22:** Gal 1:8-9; ALK 22:20

Wapômbêŋ Anêŋ Abô Mathen
The New Testament in the Malei-Hote Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Maei-Hote long Niugini
copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. and The Malê people

Language: Hotê-Malê (Malei-Hote)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Malê people

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files dated 31 Aug 2023

c8e90bc3-6cab-57b1-9a48-04f5f30fe59a